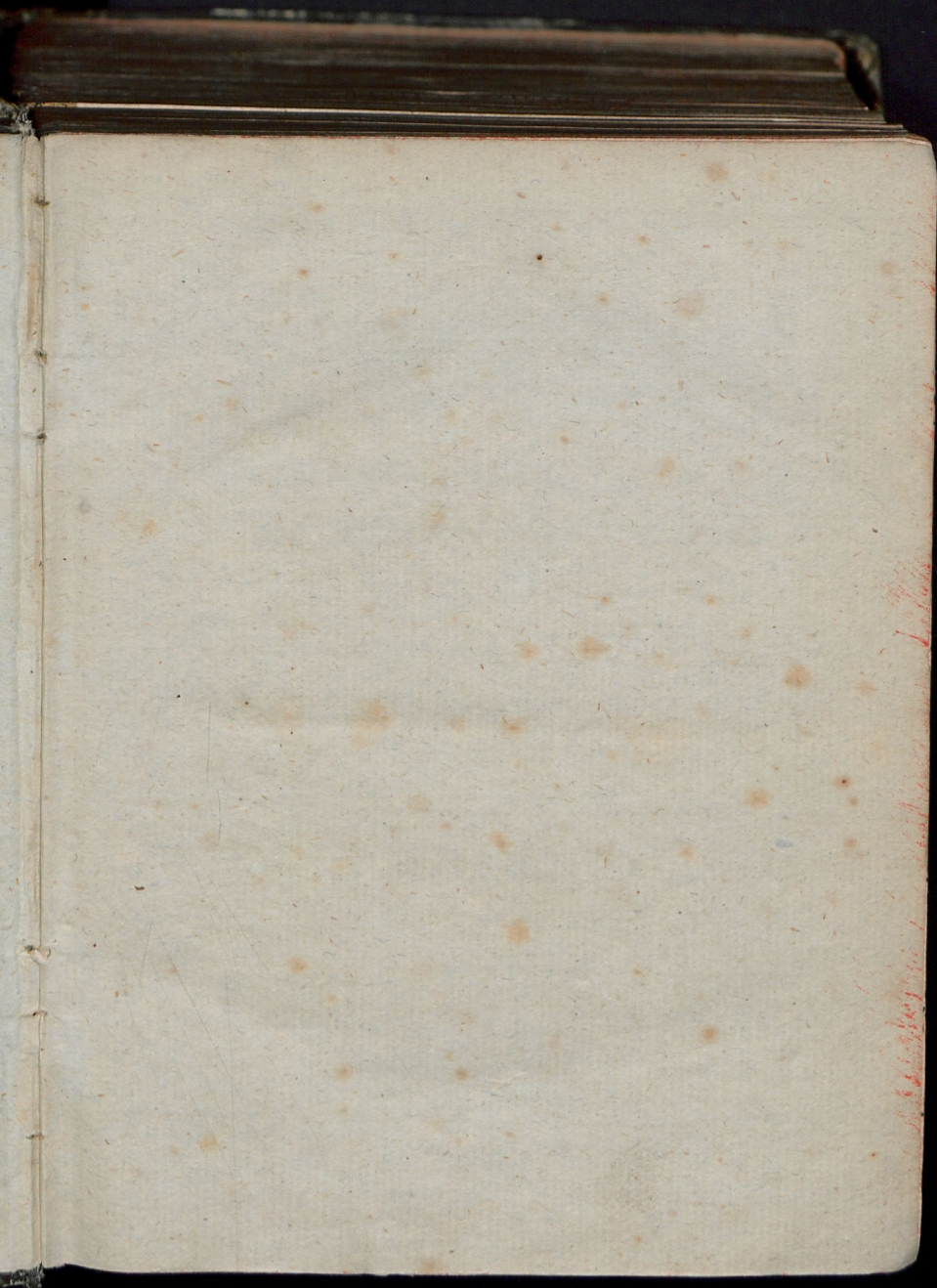
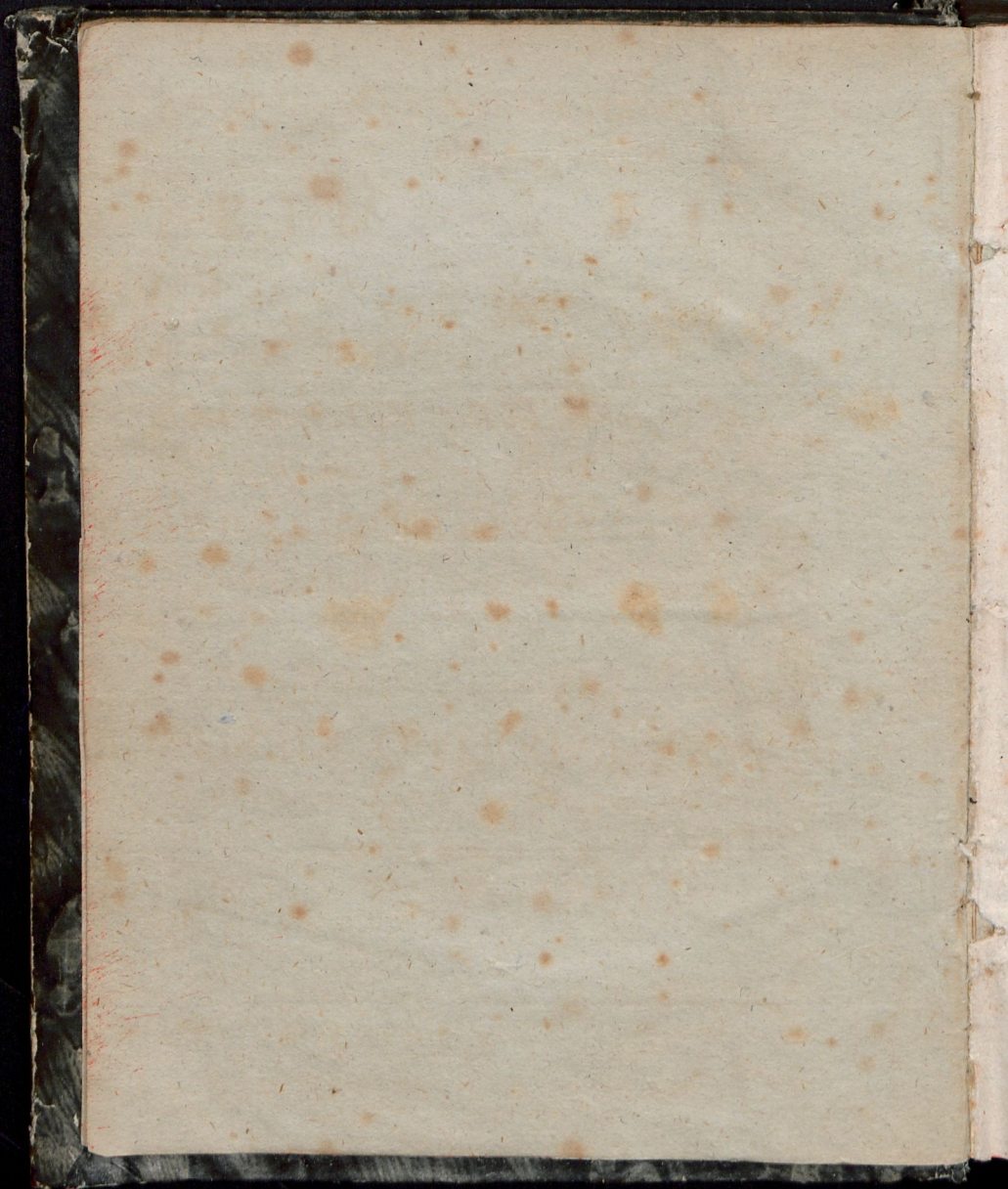

ent. 60.4.

DISSERTATIO PHILOLOGICO - HISTORICA
DE
L A C R I M I S
V A T V M S A C R O R V M
INSPIRATIONIS DIVINAE TESTIBVS,

Ad Oraculum II. Reg. VIII, comm. 10, 11.

CVRATIVS ENVCLEANDVM,
IN AVDITORIO THEOLOGICO
DIE XV. DECEMBR. MDCC XXXXVII.

H A B I T A,

AVCTORE ET PRAESIDE

IOANNE RVDOLPHO KIESLINGIO

D. ET PROF. PVBL. ORDIN.

ET RESPONDENTE

a.

M. CHRISTIAN. ERNEST. MEERHEIMIO

S. S. MINISTER. CANDIDAT.

L I P S I A E
EX OFFICINA LANGENHEMAYNA.

KENFRIED
UNIVERS.
ZVHALLE

DE
LACRIMIS VITVM SACRORVM,
DIVINAE INSPIRATIONIS TESTIBVS.

§. I.

natura omnibus innatum esse, lacrimas emittere, flebilemque mortalium conditionem profuso oculorum imbre quandoque indicare, adeo certum est, vt huic veritati non opus sit hedera. Nec inficiamur, has ipsas, quibus genas nostras irrigamus, lacrimas naturae humanae esse familiares; et, si naturam illarum species, eas, quas dixi, lacrimas nihil aliud, quam humorem aliquem serosum ex oculis expressum, seu, si mauis, excrementum esse cerebri aqueum, quod ex coctione cerebri in oculorum glandulas detruditur, et ex iis per constrictionem, vehementiori animi motu, deinceps propellitur, quas lacrimarum natales fusus indagarunt rerum naturalium venatores, in quorum messem falcem immittere nolumus. Etiam si vero lacrimas hominibus naturales esse statuimus, id tamen in vadó est, easdem insignis doloris in viris, et hominibus, qui triplex robur circa pectus habent, et ab ingenio ad misericordiam procliu, nec non fucato dolore alieni sunt, esse tristitiae, moeroris, et vulnerati animi indices. Quod si nunc a sexu sequiori, quem oculos suos, vt flerent, erudiuisse in proverbio dicitur, ad viros fortes, et minus enerues et effoeminatos,

transeamus, verum est, lacrimas heroum plerumque in pretio esse habitas, magnique aestimatas, quod multis ex heroum Graeciae et Latii exemplis, Agamemnonis, Achillis, Agefilai, Alexandri Magni, Caesaris, aliorumque demonstrat EVERHARDVS FEITHIVS ^{a)} sedulus antiquitatum Homericarum indagator. Quin et sacri quondam vates, homines inquam, diuino afflatu dignati, id humani a se non alienum fuisse sunt testati, quod in Elisa, Ieremia, ipso Iesu, diuino Dei Patris legato, et Apostolis, demonstratu admodum facile est. Maximum tamen inter virorum plebeiorum et sanctorum lacrimas constituendum est discrimen, potissimum, si causas harum lacrimarum spectes. Leuidensis saepe fuerunt in heroibus lacrimarum effusarum argumenta, quae vel mortem virorum bene meritorum feralem et praematuram, vel studium gloriae acquirendae immoderatum, plerumque concernunt. Ast Prophetarum, Iesu, et Apostolorum lacrimae, alio plane ex fonte, videlicet ex visione, et reuelatione periculorum mortalibus imminentium diuina, proflexerunt.

§. II.

Summus voluntatis diuinae interpres, Sanctissimus Iesus, prope urbem Hierosolymitanam consistens, ^{b)} plurimas easque ardentissimas, ob calamitatem et deuastationem huic regiae ciuitati in Oriente imminentem, profudit lacrimas. Luc. XIX, 41. Quo ipso oculorum humefcentium effluuio demonstrauit sospiter optimus, se diuinum a Deo esse legatum, eumque diu promissum et expectatum, qui omnia, quae futura sunt, praecideret, et extrema omnia, eaque funestissima fata, ingratae et degeneri Abrahami soboli significaret. Qui enim futura praenunciat certe euentura, et ipsorum euentu omni ex parte firmata, de ipsius legatione et inspiratione diuina postumus esse certissimi. Nitide hoc argumentum, ab euentu eorum, quae praedixit Christus, de excidio vrbs Hierosolymitanae, petitur, ad veritatem religionis Christianae demonstrandam, et legationem Christi a summo Numine confirmandam, diluit, et argumentorum phalanges in aciem aduersus religionis posttrae hostes produxit, ISAACVS IAQVELOTVS, ^{c)} quem adisse non poenitebit.

a) Vid. Theaur. Antiquitat. Gronou. Vol. VI. in Feithii Antiquit. Homeric. Lib. III, Cap. XV, p. 2804. seq.

b) Vid. Dissertat. Arstii, de Lacrymis Christi, ad Luc. XIX, 41. Vid. Theaur. Philologic. Tom. II, p. 320.

c) Vid. Traité de la verité et de l'inspiration des Livres Sacrez, Part. II. Chap. XI, p. 388.

CHIO de SANCTO PHILIPPO, §) et IO. FRANCISC. BVD-
 DEVS^{h)} iam aliquantisper negligimus, presso pede nostro instituto in-
 haerentes. Benhadadus difficili morbo correptus erat, cuius causam,
 quod obsidio vrbis Samariae infelicem et ignominiosum nacla est euen-
 tum, fuisse arbitratur FLAVIVS IOSEPHVS. En IOSEPHIⁱ⁾ verba:
*Adadus Syrorum rex, vbi incolumis Damascum venit, intellexitque
 Deum ipsique et exercitui eius vniuerso terrorem et perturbationem istam
 incussisse, quodque ab hostium inuasionem, nequaquam metu, fuerint per-
 culsi, moerore vehementer affectus, quod Deum sibi insensum haberet,
 in languorem incidit. Cumque per idem tempus Elisaëus vates e patria
 sua Damascum iuisset, hoc cognito, Adadus domesticorum suorum fidelis-
 simum, Azaëlum, ei occurrurum misit, munera etiam secum ferentem,
 cui in mandatis dedit, ut de morbo illum percontaretur, et num ex pe-
 riculo ab eo intentato esset euasurus.* Infaustus obfidionis vrbis Sama-
 riae exitus, ex IOSEPHO adductus, prolixè nobis 2. Reg. VII. tra-
 ditur; commemoraturque, terrore aliquo panico in castris Syrorum
 excitato, ipsos Syros clam castra reliquisse, et fuga salutem petiisse,
 quod Benhadadi moerorem animi omnino sollicitare, auctoritatem au-
 tem Elisaëi apud regem Ioramum, et totum populum Israeliticum, au-
 gere poterat. Pudore itaque et ignominia suffusus, ex IOSEPHI
 opinione, in animi tristitiam et exitialem morbum incidit Benhadadus.
 Benhadadus vero, de vita sollicitus, misit Hafaëlem, cum amplissimis
 muneribus, ad Elisaëum, qui regionem Damascenam salutauerat, ut ex
 eo sciscitaretur, an recuperandae sanitatis spes ipsi esset relicta, vers. 7,
 8, 9. Diuino, nisi me fallit augurium, consilio, hic sanctissimus Dei le-
 gatus iter in Syriam suscepit, ut vltima Benhadado, grauitè decum-
 bentì, annunciaret fata, et denuo declararet, Hafaëlem futurum esse,
 demortuo Benhadado, Syriae regem, sed populo Israelitico longe in-
 fensissimum, et perniciosissimum, v. 12. Etenim, si 1 Reg. XIX, 15.
 introspexeris, extra omnem dubitationis aleam est positum, Hafaëlem
 iamiam ab ipso Elia oleo ad regnum obeundum esse perunctum. Nimis
 autem acutuli sunt illi, qui cum Rabbinis, teste CASP. SANCTIO^{k)}
 huius

g) Vid. la Monarchie des Hebreux, Tome troisieme, p. 208.

h) Vid. Histor. Ecclesiast. V. Test. Tom. II, Period. II, Sect. IV, §. XIV,
 p. 462. sequ.

i) Vid. Opp. Tom. I, Antiquitt. Iudaic. Lib. IX, Cap. IV, p. 482. sequ.
 Edit. Hauercamp.

k) Vid. Commentar. ad h, I, p. 1439.

huius profectiois causam in eo ponunt momento, quod Elifaeus Damascum sit profectus, eo sine ac omine, vt animum Gehasi, ob morbum leprae, detestanda sui ipsius diuitiarum cupiditate, sacraque auri fame, ortum, cum desperatione colluctantem, sua praesentia et auxilio erigeret et sustentaret. Satis commoda et solida mihi videtur illa itineris instituti ratio, vt Haseaeli existeret vates herciscundi regni, monitorque longe grauiissimus, ne suo crudeli contra Israelitas indulgeret ingenio, sed consilia caperet mitiora, si ad scepra imperii aspiraret.

§. V.

Vexat exercetque aliquantisper sacros interpretes Elifaei responso, Haseaeli his verbis data: **לֵךְ אֶמְרֵלֶיךָ (י) תִּיהָ תְּחִיָּה וְהִרְאֵנִי** **וְהוּיָה כִּי-מֵת יִמּוּת:** *Abi, dic ei viuendo viues, et ostendit mihi Iebouab, ipsum certo esse moriturum, v. 10.* Scrupulus commentatoribus ex notis Masorethicis, Kethib et Keri, in quibus **לֵךְ** non, annotatur **לֵךְ** ei, est enatus. Dissidia exinde inter interpretes sunt orta, quorum alii, cum CAMPEG. VITRINGA, ¹⁾ lectionem **לֵךְ** ei, alii **לֵךְ** non, seligunt. Prout igitur quisque legit, ita sensum quoque reddit. Qui affirmatiuam tuentur explicationem, et lectionem **לֵךְ** retinent, vix ac ne vix quidem eam euitare videntur Charybdin, prophetam maxima in re mendacii, vel saltem dissimulationis, speciem adhibuisse, et contra inspirationem diuinam, Elifaeo factam, spem recuperandae sanitatis certo fecisse, quod HUGO GROTIUS ^{m)} pro mendacio aliquo licito habet, putatque, tale mendacium, in externos et idololatrias commissum, plane innoxiam esse dissimulationem. Eandem infententiam abitoquoque IO. PISCATOR. ⁿ⁾ Ast si hanc interpretationem recta reputamus via, inde non statim sequitur, sanctissimum Elifaeum sibi mendacii, vel saltem dissimulationis attraxisse maculam, aut Benhadadam vana spe delussisse, sed cum veritate adseruisse, istius mortem quidem per se, non esse exitialem, sed ob circumstantias, diuina ex permissione concurrentes, futurum, vt violenta morte ad Haseaele interimeretur. Eam explicationem suo suffragio quoque adauget HENRIC. BENEDICT. STARCKIUS ^{o)} monetque; in verbis **לֵךְ**, et **לֵךְ** permutationem aliquam esse admissam. Scientia enim Dei, quae dicitur

1) Vid. Obs. Sacr. Lib. III. Cap. XVI, p. 692.

m) Vid. Annotat. ad h. l. p. 245.

n) Vid. Commentar. ad h. l. p. 334.

o) Vid. Not. Select. Critic. Philologic. ad h. l. p. 222.

dicitur media, causam, conditionemque supponit, qua posita, res omnino est euentura, ea vero suspensa, et non impleta, ille quoque cessat effectus, quod 1 Sam. XXIII, 12. 13. ex Dauidis fati optime colligitur. Sunt, qui haec verba interrogatiue posita esse adserunt, quos inter sunt SEBAST. SCHMIDIVS ^{p)} et MATTHAEVS POLVS. ^{q)} Respiciunt laudati viri interrogationem versu 9. prolatam: **הֲאֵינִי מִן־הַחַיִּים** : **הֲאֵינִי מִן־הַחַיִּים** num victurus sum ex morbo hoc? Cui interrogationi simpliciter repotuisset: dic, tu non pristinam recipies sanitatem, quia Dominus mihi manifestauit, te certissime esse moriturum.

§. VI.

Nec obelo notanda est illorum sententia, qui imperatiuum pro futuro positum esse adserunt, ita, vt neruus responsonis hunc in modum fluat: Tu quidem dices, sanitati restitueris, sed alium rei euentum ex accidenti futurum mihi significauit Deus. Non inconcinna est haec interpretandi ratio, et SALOM. GLASSIVS ^{r)} huius formulae documenta Gen. XX. 7. XLII. 18. XLV. 18. Deut. XXXII. 50. Psalm. XXXVII. 27. et passim obuia bene multa collegit, sciteque demonstrauit Hebraeis omnino familiare esse imperatiuum quandoque pro futuro indicatiui adhibere. Iuxta hanc interpretandi regulam sensus horum verborum a variis liberatur difficultatibus. Eam quoque recitat AVGVSTIN. CALMETVS ^{s)} explicationem, sed iam dudum praelusit NICOLAUS de LIRA ^{t)} haec verba ita reddendo, quod non imperatiue seu induciue, sed tantum propheticè essent dicta, vt sensus sit: *dices, id est, tu dices, quia propheta videbat eum sic dicturum, de futuro, quia Hebraei pro voce Vau aliquando vruntur Aleph, sed punctatur ac si describeretur per Vau.* Quantum enim ex hoc oraculo coniiicitur, mors Benhadadi non absolute erat metuenda, sed sub conditione futura, si nimirum Haael hoc oraculo permotus, sibi a caede regi inferenda temperaret. Quum autem praeuisionem diuinam nulla hominum versutia, nullaque rerum vicissitudo fallere possit, cognouit diuinus legatus, rem contingentem, et

p) Vid. Vers. Latin. ad h. 1.

q) Vid. Annotations upon the Holy Bible. Vol. I. II. Kings Chap. VIII. v. 10. Say, thou shalt not recover, for the Lord hath shewed me, that he shall surley die.

r) Vid. Philolog. S. Lib. III. Traet. III. can. XLIII. p. 869.

s) Vid. Commentar. opp. Tom II. ad h. 1. p. 635.

t) Vid. Biblia S. cum Glossa ordinari. oper. Theol. Duacens. Tom. II. ad h. 1. p. 907.

et sub conditione futuram, certissime hunc, quem praedixerat, habituram esse euentum. Leuioris ceteroquin momenti est, quod lectio Masorethica nobis iniicit impedimentum, maioris autem ponderis omnino aestimanda est Criticorum regula: eam lectionem, quae cum tota textus, et sensus ferie optime conspirat, alteri, quae dubium anticipemque parit sensum, iure esse praefereendam. Paucis, ut nostram de studio Masoretharum explicemus sententiam, rei tractandae postulat ratio. Non prorsus improbamus illorum operam. Non tamen inficiamur, multas quoque passim occurrere tricas et nassas, quae lectionem et interpretationem magis impediunt, quam promouent, vel saltem in vocum situ, vel magnitudinis, vel paruitatis structura, arcanum aliquod, ex mera persuasione ponunt. Licet autem non omnem Masorae detrahiam utilitatem, id tamen nunquam concesserim, Keri, seu lectionem marginalem, vocolae Kethib esse anteponendam. Recte IOANNES LEVSDENIVS ^{v)} argumentatur: Lectio Keri marginalis vel est authentica, vel Kethib textualis est genuina: utraque enim lectio non potest esse vera et genuina. Si igitur prior lectio statuitur esse genuina, et eadem sola est adhibenda, omiſſa vocula Kethib; sed nemo, neque Iudaeorum, neque Christianorum magistrorum, hoc adseruit, neque in explicatione codicis Hebraei ea norma vsus est, sequitur proinde, non tutam et firmam esse illorum sententiam, qui pro lectione Masorethica, tanquam pro aris et focus, pugnant, et hac, veluti cynosura, in interpretatione sacra vtuntur. Cum enim praeter LEVSDENIVM ^{x)} IOANNES BVXTORFFIVS ^{y)} IO. GOTTLIB CARPZOVIVS, ^{z)} et IO. CHRISTOPHORVS WOLFFIVS, ^{a)} scite demonstrant, auctores Masorae neque diuinae auctoritatis, neque antiquissimae aetatis, fuisse viros, iudicium in lectione sacra dictatorum ipsis concedi nequit.

§. VII.

Ad nouum me nunc confero argumentum, quo demonstratur, hanc literarum \aleph et \beth crebram in scriptura sacra esse permutationem, quod

v) Vid. Philol. Hebr. Dissert. XXV. p. 290. sequ.

x) Vid. l. c. Diff. XXII, p. 252. sequ.

y) Vid. Tiberias, f. commentar. Masoreth. Cap. III, p. 2. Conf. Io. Bartholomaei Lentzii diff. de Notis Masorethicis, Witteb. 1702.

z) Vid. Critic. S. P. I, cap. III, p. 283. sequ.

a) Vid. Bibliothec. Hebraeae lib. III. de Masora, p. 460.

quod LVDOVICVS CAPPELLVS ^{b)} ex quindecim dictis, aduersus Masorethas vindicatis, satis apte planum fecit. Oracula his notis aucta leguntur: Exod. XXI, 8. Leuit. XI, 21. Cap. XXV, 30. 1 Sam. II, 3. 2 Sam. XXI, 18. 2 Reg. VIII, 10. Efr. IV, 2. Iob. XIII, 15. Cap. XL, 3. Prouerb. XIX, 7. Cap. XXVI, 2. Pf. C, 3. Pf. CXXXIX, 16. Ies. IX, 3. Cap. LXIII, 9. Nec id abnuunt LEVSDENIVS, ^{c)} et MATTHAEVS HILLERVS ^{d)} qui posterior, in libro de hoc argumento euulgato, erudite exposuit et multis exemplis docuit, hanc vocum נ et י permutationem esse vsitatam, ita tamen, vt sensui nulla inferatur iniuria. Moneo vltcrius, quod verba לָאֵלֶיךָ נִמְרָא per lineolam Makkeph coniunctissima, optime eo sensu, quem nostrum facimus, fluunt. Obseruo tandem, huic interpretationi ipsum rei euentum adspicular. Etenim sanctissimus propheta praeuidit animum Hafaëlis callidum, et ad dissimulationem procliuem, nec non ad altiora tendentem, aliquidque monstri alentem. Non igitur opus erat, vt huic regis sicario adularetur, seque mendacii et criminis aliquo modo participem redderet Elisaeus; quod omnino fieret, si dissimulatio locum haberet. Quanto vero certior fuit diuinus hic orator, de tristi Behhadadi vitae exitu, ab Hafaële accelerando; tanto candidior et purior ipse fuit responsio, dum propheta ita reponit: לָאֵלֶיךָ נִמְרָא dices ei. Praefagebat enim animus prophetae aliquid mali, futurum nimirum esse, vt Hafaël, impudicae et praefractae frontis homo, non erubesceret, suo regi moribundo spem de sanitate recuperanda inspirare; partim, vt suum, quod moliebatur, infaustum celaret consilium, partim, vt gratiam regis, ob hoc auspiciatum nuncium, iniret, animumque sui domini aliquo modo tranquillum redderet. Serio itaque dehortatur eum Elisaeus, ne id ageret, ne mentiretur, ne personam fausti nuncii assumeret, sed vera, quae ex suo ore perceperat, regi suo referret. In pudorem simul dat Hafaëlem, et testatur, se eius pessimorum conatum esse optime conscium, quo ipsum a tam funestis consiliis reuocaret, et ad saniores reduceret mentem. Hafaël vero, certior redditus de omnibus, quae futura erant, ex propheta, tanto ardentiori et feruidiori animo in scelus, quod diu meditatus erat, deposita omni reuerentia, ruit, et re-dux factus, regi grauius decumbenti, praeter et contra mandatum sanctissi-

b) Vid. Critic. Sacr. Lib. III, Cap. X, p. 113.

c) Vid. l. c. Differt. XXIII, p. 279.

d) Vid. Arcan. Kethib et Keri, Lib. I, Cap. IV, p. 58. sequ.

sanctissimi Elifaei, haec annunciauit: Dixit ergo: וַיֹּאמֶר אֲמַר לִי הוּיָהּ : Quibus verbis omnium mendacissimus extitit Hafaël, et ea, quae sub pectore habebat, callide dissimulauit. Putauerim, hoc modo interpretes sacros facile ex his nassis, quibus se constringere solent alii, eluctari posse, nec opus esse, vt crucem sibi figant, seque vel in varias lectiones, vel difficiles explanationes, dent praecipites. Ast vela contraho, neque vltius huic argumento immoror; sed oculos nunc in ipsum, quod delibandum est, coniuicio efflatum.

§. VIII.

Ipsa nunc horum commatum structura, verborum sensus et pondera, ad limam sunt reuocanda. Si structuram spectes, et verborum sensum, vel exigua, vel nulla sese prodit difficultas: וַיַּעֲמֹר : אֶת-פָּנָיו וַיִּשְׁטַם עַד-בֶּשֶׂת וַיִּכְבַּד אִישׁ רֵאֵל הוּיָהּ : *Et fletit cum eo, et conturbatus est ad suffusionem vultus, et fleuit vir Dei.* v. 11. Lewis est scrapulus, quem lectio in editione Complutensi peperit, quando haec verba ad Hafaëlem potius, quam ad Elifaeum, retulit, quasi vultu admodum perturbato intuitus esset prophetam Hafaëlem. Ast Graeci codices, Sixti V. iussu correcti, ^{e)} manifeste tradunt, hanc tristem faciei mutationem Elifaeo esse vindicandam, quod et versiones ^{f)} Chaldaica, Syriaca et Arabica, demonstrant. Illa vero formula: וַיַּעֲמֹר אֶת-פָּנָיו flare fecit facies suas, ex linguae Hebraeae genio est explicanda. Bene enim obseruat IACOBVS GVSSETIVS, ^{g)} vocem פָּנָיו si cum verbo שָׁטַם ponere, coniungitur, affectum aliquem animi vehementiorem, et indignationem, iram et vindictam, quam quis vultu iracundo indicat, plerumque notare, quod ex Leuit. Cap. XX, v. 5, apparet: וַשְׁמַתִּי אֶת-פָּנַי כַּאִישׁ הָרוּחַ : *Paniam faciem meam contra illum virum.* Conspirant oracula: Ier. XXI, 10. et XLIV, 11. Inde, teste THOMA GATAKERO, ^{h)} non desunt, qui vocem פָּנָיו cum verbo Graecorum θύμωσ comparare, et animi aegritudinem et iram significare putant.

§. IX.

e) Vid. Biblior. Sacr. a Sixto V. Tom. I, ad h. 1. p. 434.

f) Vid. Waltoni Bibl. Polyglott. Tom. II, ad h. 1. p. 550. sequ.

g) Vid. Commentar. Ebr. ad h. v. p. 686.

h) Vid. Opp. Criticor. Diss. de stylo Nou. Test. Cap. XLIII, p. 153.

§. IX.

Si nunc ipsa verba, eorundemque neruum et potestatem, consideres, quaedam adhuc erunt submonenda. Vox עָמַר stetit, seu stare fecit, varias, easque amplissimas quidem habet significationes apud Hebraeos, quod lexicorum conditores demonstrant; sed nostro in oraculo talis significatur corporis situs, quo, oculis vel in terram, vel in alium locum defixis, animi moerore et ira percitis, meditabundus stetit Elifaeus, vt Hafaël facile intellexcrit, diuinum Dei nuncium aliqua re affici et angī. Si enim res graues et difficiles altius pensitamus, vultum saepe contrahimus, tristitiae signa, vel irae fulgura, emittentes. Nec insolens est apud optimos Latii scriptores haec dicendi scribendique ratio, qua quis iracundo vultu alteri suam animi indignationem denunciari, ipsique iram et pericula minatur. Ita TULLIVSⁱ⁾ de Catilina scribit: *Notat et designat oculis ad caedem vnumquemque nostrum.* Arridet LVDOVICI de DIEV^{k)} haec horum verborum interpretatio: *Et stare fecit vultum suum, et posuit ad pudorem vsque, et fleuit vir Dei. Id est: statō, immoto et fixo vultu intuitus est Hafaëlem, donec pudorem ipsi in-cuteret, et sibi lacrimas eliceret.* Sequuntur haec verba: וַיִּשְׁבַּשׁ עַל-פָּנָיו וַיִּפְצְרוּ בּוֹ עַד-בֶּשֶׂת. Eadem formula occurrit de Elifaeo: 2 Reg. II, 17. וַיִּפְצְרוּ בּוֹ עַד-בֶּשֶׂת. Et institerunt in eum vsque ad pudorem. Καὶ παγεβιάσαντο αὐτὸν, ὡς ἔ' ἠοχλύερο. Targum Ionathanis in vtroque loco substituit verba: וַיִּפְצְרוּ בּוֹ עַד-בֶּשֶׂת וַיִּפְצְרוּ בּוֹ עַד-בֶּשֶׂת. Et vertit faciem suam, et moratus est vsque multum, et fleuit propheta Domini. Obseruari meretur, vocem עָמַר vti ex dictis: Gen. XXIX, 35, 1 Sam. XX, 38, apparet, quoque admittere notionem cessandi, quando a motu et actione recedimus. Inde illa vox a Targumista Ionathane non inepte hoc sensu explicatur. Si enim animus noster meditationibus aliquantis per est defixus, saepe tacemus, ita, vt meditabundi, ne hircere quidem videamur. Nos nostris insistimus fontibus, hoc vnicum delibantes, quid causae huius pudoris fuerit. Mittimus hanc interpretationem sententiam, qua statuitur, Elifaeum, ob insignem regis Benhadadi liberalitatem, et donorum regionum magnitudinem, erubuisse, indoluisseque, quod regi in se tam liberali et largo, qui amplissima ad ipsum, per Hafaëlem, miserat munera, infausta significare deberet. Maiori vero veritate se no-

bis

i) Vid. Orat. I. in L. Catilin. p. m. 237.

k) Vid. Animaduersiones ad h. l. p. 80.

bis commendat haec ratio, ipsum Hazaëlem hanc animi tristitiam, roborem, feruoremque Elifaeo excussisse; ita, vt attonitus quasi, et aestu incensus sancto, hunc legatum, qui tam fatalem populo Israëlitico inferre debebat mutationem, cum grauitate vultus intueretur. Continuit aliquantisper propheta lacrimas, singultusque repressit; sed dolor superauit animi constantiam, et lacrimas expressit. Nam: **וַיִּבְכֶּה אִישׁ הָאֱלֹהִים** Fleuitque vir Dei. Nihil in hac historia traditur, Elifaeum haec Benhadadi munera, sane amplissima, recepisse; multo magis credibile est, eadem illa ipsa, qua Naamani dona spreuit, modestia repudiasse. In moribus enim prophetis fuit positum, omnem donorum recipiendorum a se amouere cupiditatem, ne sacrificulorum imitarentur mores, et in suspensionem auaritiaet et *πρῶσποληΐσιν* forte prolaberentur.

§. X.

Haec ipsa perturbati animi et vultus forma, non poterat non Hazaëlem commouere, vt sciscitaretur Prophetam: **מָדוּעַ אֲרָנִי בָכָה** Quare Dominus; meus est flens? v. 12. Dixit autem: Quia noui id, quod facturus es filii Israëlis malum: munimenta eorum mittes in ignem, et iuuenes eorum gladio occides, et infantes eorum allides, ac grauidas eorum dissecabis. Nihil magnopere obseruandum circa ipsa textus verba occurrit, nisi illa, quae aliqua commentatiuncula indigere videntur: **וְעַל לִרְאֵם תִּרְפֹּשׁ** et infantes eorum allides, verba, paulo curatius enodare velis. Allisio hominum in lapides est mortis supplicium, quod cum lapidatione Iudaeorum optime conspirat, de quibus Hebraeorum poenis, eisque capitalibus, legi possunt GUILIELM. SVRENHVSIVS,¹⁾ MELCH. LEIDECKERVS,^{m)} et IO. LEVSDENIVS.ⁿ⁾ Occurrunt etiam huius rei vestigia 2 Chron. XXV, 12. Psalm. CXXXVII, 9. 2 Reg. IX, 33. Luc. IV, 28. 29. 30. ^{o)} Nec solum apud Hebraeos, sed et alias quoque gentes, hoc supplicii genus, quod allisio in rupes, seu praecipitium, seu praecipitatio dicitur, longo vsu inualuit. E vetustis rerum gestarum monumentis, insignem EURIPIDIS ^{p)} adfero locum, ex quo apparet, Troia a Graeciae heroibus deleta, e turris sublimitate Astyanactem, Hectoris filium,

1) Vid. Leg. Misch. Part. IV, Tractat. de Syned. p. 237.

m) Vid. Reipubl. Hebraeor. Tom. I, Lib. VII, Cap. XII, p. 483.

n) Vid. Philolog. Hebr. Mixt. Dissert. XLVII, p. 327.

o) Vid. nostram Commentat. Philologic. Theologic. de Iesu Nazareno ingrata patria exule, ad h. Luc. loc. edit. Lipf. 1741.

p) Vid. Euripid. Hecub. Stroph. 215-20.

filium, esse deiectum, quod vt patienter ferat Andromacha, auctor est et suafor Talthybius, his verbis:

Ἴω καταρατ' ἀνδρῶν	An scelerate vir
Ὡς διεμοιρασω	Qui laniasti
Χρσα, σιδηρεῶ	Corpus, ferreo
Τεμων Φασγανῶ	Secans ense,
Μελεα εἶδε παιδος, εἰδ' ὠκίσω.	Membra huius pueri neque misertus es.

Planius propemodum hoc triste Astyanactis fatum decantauit OVIDIVS ^{q)} hunc in modum, gracili auena, modulans:

Mittitur Astyanax illis de turribus, vnde
Pugnantem pro se, prouitaque regna tuentem,
Saepe videre patrem monstratum matre solebat.

Ast satis de hoc priscae antiquitatis ritu.

§. XI.

Prius autem, quam hoc argumentum perorem, vnicum saltem AELIANI testimonium in rei veritatem mihi adiiciendum videtur. Commemorat nobis iniquam profecto, quam quidam iuvenes passi sunt, fortem, qua a Delphicis sacrilegii nomine iniuste sunt condemnati. His enim rem diuinam facientibus, Delphici malum machinantes, quaedam vascula, et alia e rebus sacris instrumenta, in ipsorum iniecerunt canistra; re vero cognita, hoc supplicio sunt adfecti, teste AELIANO ^{r)}: λαβόντες ἐν αὐτῆς Θεοσύλας ἀπήγαγον ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατακρήμισαν, κατὰ τὸν Δελφικὸν νόμον. *Comprehensos itaque eos, tanquam sacrilegos, abduxerunt in petram, et, secundum legem Delphicam, praecipites dederunt.* Transiit quoque hoc supplicii genus ad Romanos, de quibus haec de Romulo refert DIONYSIVS HALICARNASSEVS ^{s)}: Ρωμαίων γὰρ τις ἐπὶ ληστειᾷ τῶν πληθοχωρῶν κατηγορηθῶντας εἶτε ἀφανεῖς ἀνδρας, εἶτε ὀλίγους ἐκέλευσεν ὠσαι, κατακρημῖνε τὴν δικὴν αὐτὸς μόνος δικαστᾶς. *Quosdam enim ciues Romanos, accusatos, quod in vicinorum agro latrocinia exercuissent, viros, neque ignobiles, neque paucos, de saxo praecipites dari iussit, ipse solus eam poenam, sine aliorum consensu, illis irrogans.* Eadem refert laudatus DIONYSIVS HALICARNASSEVS. ^{t)} Τῆτο τέλος τῆς δικῆς λαβῶσις ἀγαγοντες οὐ

ταμίαι

q) Vid. Metamorphos. Lib. XIII, vers. 415.

r) Vid. Ei. Var. Histor. Lib. XI, Cap. V, p. 689. Edit. Gronou.

s) Vid. Ei. Lib. II. Antiqu. Rom. §. XLVI, p. 114. Edit. Oxoniens.

t) Vid. Ei. Lib. VIII. §. LXXVIII. p. 524.

ταμια τον ανδρα επι τον υπερχεμενον της αγορας κρημον απαντων ορωτων εβριθαν κατα της πετρας. Αυτη γαρ ην τοις, τοτε Ρωμαιοις επιχωριος των επι θανατω αλοντων η καταλασις. *Quare cum hoc iudicium hunc habuisset exitum, quaestores hominem ductum ad rupem foro imminentem, omnibus inspectantibus, de saxo praecipitem dederunt. Hoc enim supplicium capite damnatorum tunc Romanis erat vulgare. Saxum Tarpeium triste fuit huius supplicii spectaculum. De quo supplicii loco et genere fusius legi possunt: AVL. GELLIVS ^{v)} IO. ROSINVS ^{x)} et PITISCVS. ^{y)}* Ne vero extra orbitam profiliat meditatio, in viam, qua egressus sum, nunc redeo.

§. XII.

Quae de funesta Israëliitarum strage, ab Hafaële futura, praedixerat Eliäeus, ad amissum sunt impleta. Nec rex Iudaeae expertus fuit harum calamitatum, quas eiuratus Iudaeorum et Israëliitarum hostis, vtrique regno, et Israëlitico, et Iudaico, tunc temporis intulit. Quo igitur maiore inclarescat nostra in Hafaëlis res gestas commentatio luce, hoc filum Ariadnaeum sequamur, et oculos in vtrumque, quod diximus, regnum, conuertamus necesse est. Miror autem, plerosque historicos hoc momentum obelo haud notandum, propemodum silentio inuoluissè. *Primo loco nobis explicanda erunt ea, quae Hafaëlem inter et Iehu, Israëlis regem, euenerunt longe tristissima. Iehu, ad regnum Israëlis euectus, multa quidem, diuino motus seruore, bene gessit, et stirpem Achabi, ad internecionem vsque et interitum, a Deo iustissimo scelerum vindice excitatus, funditus deleuit, cultuique Israëlitico supersticioso strenue arietem mouit; sed se non omni ex parte, et toto ex animo, Deo probauit, inde factum est, vt misere vexaretur ab Hafaële, rege Syriae, proxime constituto. Audiamus huius historiae interpretem omnium maximum et certissimum, hunc in modum ediferentem: *At tamen Iehu non obseruauit, vt ireret in lege Iebouab Dei Israëlis in toto corde suo: non recessit a peccatis Ierobeami, qui peccare fecit Israëlem. Ideo in diebus illis cepit Iebouab decurtare in Israele: percussit enim eos Hafaël in omni termino Israëlis. A Iordane versus ortum solis, totam terram Gileadis, Gaditam, et Rubenitam, et Menaschitam, ab Aroëre, quae super fluuiio Arnonis, vsque ad Gileadem et Baschanem. 2 Reg. X,**

31, 32

v) Vid. Noët. Attic. Lib. XI, Cap. XVIII, p. 309.

x) Vid. Antiqu. Romanar. Lib. IX, Cap. XXXI, p. 1500,

y) Vid. Lexic. Antiqu. Tom. II, p. 697.

31, 32, 33. Longe funestissima fuit haec, quam passus est Iehu, rex Israelis, iactura. Abstulit enim, et in suam potestatem redegit Hafaël, quicquid omnino trans Iordanem situm fuit, tribum videlicet Ruben, Gad, et alteram partem tribus Manasse, quod ex terrae sanctae situ et terminis, testibus HADRIANO RELANDO ²⁾ SAM. BOCHARTO ^{a)} ADRICHOMIO DELPHO ^{b)} et ANDREA MASIO, ^{c)} facile patefcit. Quanta crudelitate hanc fertilissimam et amoenissimam regionem, magna copiarum vi in hos tractus irruens, deuastarit Hafaël, vt omnia caedibus, rapinis, et igne fuerint repleta, his verbis tradit FLAV. IOSEPHVS ^{d)} *Hafaël autem, Syrorum rex, bellum cum Israëlitis, et Iehu, rege illorum, gerens, regionis transiordianae tractus ad exortum solis, qui a Rubenitis, et Gaditis, et Manassitis occupati erant, vastauit, nec non terram Galaaditicam et Batanaeam, incendia longe lateque faciens, et rapinas, et ne a caede quidem illorum temperans, qui in manus eius inciderebant.* Hic infelicissimus belli euentus, non solum regem Iehu ad animi vsque moerorem male habuit et momordit, sed et eum quoque ad incitas adeo redegit, vt filius ipsius, heres regius, Ioachafus, vix manipulum equitum peditumque armatorum in castra ducere potuerit, vti 2 Reg. XIII, 7, legimus relatam. Quas in angustias regnum Israelis fuerit redactum sub Hafaële inuasore, ex his verbis intelligere possumus: **יהוה ירדה לקצות בישנאל**; *Dominus coepit excidere in Israële.* 2 Reg. X, 32. Indicat autem verbum **קצה** excidere, seu circumcidere terminos et fines regionum extremos, quod a MARIA A. GALASIO ^{e)} et EDMUNDO CASTELLO ^{f)} ex variis locis demonstratur. *Habac.* II, 10. *Genes.* XIX, 4. *Exod.* XXVI, 4, 10, 28. Mitto reliqua, de hoc excidio regni Israelis, sub Hafaële factio, quae ex IACOBO SALIANO, ^{g)} ARTHURO BEDFORDO ^{h)} IACOBO

V S S E

z) Vid. Palaestin. Tom. I, Lib. I, Cap. I, p. 4. Cap. XXVIII, p. 163, et Tom. II, Lib. III, p. 582.

a) Vid. Hierozoic. Part. II, p. 628.

b) Vid. Theatr. Terrae S. Trib. Manass. p. 85. seq.

c) Vid. Commentar. in Iosuaam, ad Cap. XIII, 7, 8, 9, p. 230.

d) Vid. Tom. I, Antiqu. Iud. Lib. IX, Cap. VIII, p. 491.

e) Vid. Concord. Hebr. Tom. II, ad h. v. p. 1364.

f) Vid. Lexic. Heptaglott. Tom. II, ad h. v. p. 3417.

g) Vid. Annal. Ecclesiastic. Tom. IV, ad ann. 3152, p. 143. seq.

h) Vid. Annal. Vet. et Nou. Testament. p. 42. seq.

VSSERIO, ⁱ⁾ IO. FRANCISCO BVDDEO, ^{k)} et ANTONIO GRANDIO, ^{l)} addisci possunt.

§. XIII.

Nec sola haec fuit calamitas, Israëlitis ab Hafaële inflictæ, sed aliud ex alio malum. Deuictis enim Israëlitis regibus, Iehu et Ioachaso, sua victricia arma contra Ioasum, qui tunc temporis regno Iudæ, angustis admodum terminis circumscripto, praeerat, vertit Hafaël; quod est alterum momentum, in historia Hafaëlis rite tenendum. Hafaël, prospero armorum successu vsus, nunc signa regno Iudæ, eiusque regi Ioaso, fasces imperii illo temporis tractu tenenti, eximproviso intulit. Primum quidem impetum fecit in urbem Gad, Philistæis quondam subiectam, Ios. XI, 22, sed successu temporis a Dauide deuictam, et suo imperio submissam, 1 Paralip. XVIII, 1. 1 Reg. II, 39. Cum igitur terminos terræ sanctæ circumcideret Hafaël, suumque regnum ampliaret, ex re esse iudicauit, hunc tractum Philistæis aliquando abreptum, sibi vindicare, eundemque suo denuo addere imperio. Respondit quoque consiliis et ausis euentus, uti 1 Reg. XII, 17. traditur: *Illo tempore ascendit Hafaël, et pugnavit adversus Gath, cepitque eam, et posuit Hafaël facies suas ad ascendendum contra Hierosolymam.* Vbi faultricem in hac expeditione expertus erat Hafaël fortunam, extra nidum suum ulterius extendit pennas, et sedem, quæ Hierosolymæ erat, regiam occupandam, nervos intendit. Ioasus, demortuo iam iam Ioaiada, sanctissimo sacerdote summo, et remoto custode, seu rerum suarum moderatore prudentissimo, iuxta æfelicissimo, omnem exuerat pietatem et pudorem, adeo quidem, ut non solum superstitiosum, antea deletum, reuocaret cultum, sed et Zachariae monitori asper existeret, et filio optimi Ioaiadae manus violentas, in ipso templi vestibulo, seu atrio, inferri pateretur. Quo scelere omnium maximo, vindictam diuinam, ab Hafaële exercendam, sollicitavit, quod vberius traditur: 2 Paralip. XXIV, v. 19-25. Ioasus, diuino iam auxilio, nec non viorum piorum et prudentum consilio destitutus, praeuidit, se infelici Marte contra Hafaëlem esse pugnaturum, inde id consilii iniit, ut, soluta magna opum vi, ex aerariis tam ecclesiastico, quam regio, deprompta, urbis Hierosolymitanæ excidium declinaret. Lege, fodes,

ipfa

i) Vid. The Scripture Chronology. Boock VI, Chap. II, §. 75, p. 639.

k) Vid. l. c. Sect. IV, §. XVIII, p. 501. seq.

l) Vid. Histor. Sacr. Lib. VI, §. CVII et CX, p. 212. 214.

ipsa verba: *Sumfit itaque Ioas, rex Iudae, omnia sanctificata, quae sanctificauerant Iosaphat, Ioram, et Abasia, patres ipsius, reges Iudae, et sua sanctificata, et omne aurum, inuentum in thesauris domus Iehouae, et domus regis, misitque Hazaëli, regi Syriae.* 2 Reg. XII, 18. Tot igitur diuitiis et opibus satiata auri fame, Hazaëli rediit in Syriam, et tantam apud suos inquilinos nominis aestimationem sibi comparauit, vt immortalis memoria, in societate diuorum, aestimaretur dignissimus. Ea tradit FLAVIUS IOSEPHVS ^{m)} hunc in modum commemorando: *Ipsè Adadus, seu Benbadadus, et Azaëlus, qui post eum regnauit, pro diis adhuc coluntur, propter beneficentiam eorum, et exstruções templorum, quibus Damascenorum urbem ornarunt. Quin et pompam illi quotidie ducunt in horum regam honorem, et de illorum antiquitate gloriantur.*

§. XIV.

Offert se adhuc dubium, quod prius est componendum, quam ad reliqua tractationis argumenta progrediamur. Si effatum, 2 Reg. XII, 17. cum loco 2 Paralip. XXIV, 23. obuio comparamus, apparet, Hazaëlem hac victoria non fuisse contentum, sed, ob condiciones cum Ioaso initas, deinceps autem forte denegatas, denuo bellum Ioaso mouisse, quod ex his apparet verbis: *Vertente autem anno, ascendit, contra Ioasum exercitus Syri, veneruntque in Iudam et Hierosolymam, perdideruntque omnes principes populi, et multos de populo; omnem autem praedam eorum miserunt regi Damasci.* 2 Paralip. XXIV, 23. Ex hoc oraculo certo est certius, Hazaëlem Ioaso rursus dicam scripsisse, manuq; armata eundem esse adortum. Sententia nostra his veritatis firmamentis se suffulcit: Quia primo certus, qui iam effluerat, temporis articulus diserte adducitur: *וַיְהִי לְתַקְוַת הַשָּׁנָה* Et factum est in reuolutione anni, seu, postquam effluerat annus, nouus autem decurrebat. Hoc spatium constituendum est post caedem, sanctissimo Dei nuntio Zachariae illatam, quam anno vix praeterito diuina infecuta est vindicta, memor suspirii Zachariae: Dominus hoc videbit, et vindicabit, v. 22. Qua in sententia suum calculum mihi adiciit ANTONIUS GRANDIUS. ⁿ⁾ Prima igitur Hazaëlis in regnum Iudae inuasio, viuo procul dubio euenit Zacharia, purioris cultus vindice grauissimo, demor-

m) Vid. Opp. Tom. I, Antiq. Iudaicar. Lib. IX, Cap. IV, p. 483.

n) Vid. histor. sacr. Lib. VI, §. CXII, p. 216.

mortuo vero Ioiada. Ioiada ad annum aetatis centesimum trigessimum aspirauit, 2 Chronic. XXI V. 15. et per totum, exceptis saltem duobus vltimis regni Ioasi annis, regiminis spatium vixit, resque feliciter gubernauit. Ioasus septennis fuit cum regio diademate adornaretur, 2 Reg. XI. 21. Si igitur hi septem anni ad quadraginta annos, quibus imperio praefuit Ioasus 2 Reg. XII. 1. conferuntur, emergit numerus XLVII. annorum. Et si haec aetatis, et regiminis ratio cum Ioiadae summi sacerdotis aetate computatur, prono fluic nexu, laudatissimum Pontificem octogenarium, et quod excurrit fuisse, et circiter biennium ante hanc turpissimam regni Iudaici cladem, infelicissimamque Ioasi mortem naturae debitum soluisse. Fatis igitur iam cesserat Ioiada, tranquilla quiete dignissimus. Nec dubium est, quin tristiora adhuc futura praedixerit regi et populo fata Zacharias, quo vaticinio populi, secundis tantum rebus inhiantis, acerbiter facile sollicitauit, seque rabiei et vesaniae temulentorum reddidit obnoxium. Non expertem huius caedis fuisse regem, sacrae tabulae testantur; 2 Paralip. XXIV, 21. quo ipso beneficii a Ioiada quondam accepti immemor, derestandum posteritati reliquit ingratae mentis monumentum. *Alterum*, quo innitor argumentum, a ferali, quam perpeffi sunt Ioasi duces et milites, clade est petitur. Etenim traditur in excitato loco Paralipomenon, v. 23. *Venit in Iudaeam et Ierusalem, et interfecit cunctos principes populi, atque vniuersam praedam miserunt regi Damascus.* At enim vero in priori belli motu nulla accidit inter Hafaëlem et Ioasum pugna, sed Ioasus, virium suarum admodum debilius conscius, omnia prius verbis et muneribus, quam armis, experiri voluit, et bene quoque et sapienter fecit. Opimis itaque placatus muneribus, in Syriam reuersus est Hafaël, ea sine dubio conditione, vt tributum quotannis expenderet Ioasus, iamiam deuictus et in potestatem redactus. Causa itaque huius belli, Hafaëlem inter et Ioasum denuo enati, fuit vel denegatum Hafaëli tributum quotannis soluendum, vel apparatus, quem instruxit clanculum Ioasus, insignis, vt iugum Syrorum excuteret. Traditur enim versu 24. *Cum paucitate virorum venerunt exercitus Syri, sed tamen Deus dedit in manum eorum exercitum, iuxta multitudinem ingentem, ideo, quod deseruerant Iebouah, Deum patrum suorum.* Colligere inde licet, Ioasum exercitum instruxisse satis validum, atque Hafaëli cornua sua iam demonstrasse minacia, cum antea, ex improuiso quasi, deuictus succubisset. Opposuit autem vix manipulum Ioaso rex Syrorum, et victoriam omnibus numeris absolutam deportauit,

superiorque euasit; quia optimates et proceres populi vel in praelio oppressi, vel capti tandem caesi sunt.

§. XV.

Eruamus alia argumenta, nobis amica. Accedit *tertia* ratio, quia rex Ioasus non solum inferior ex praelio decessit, sed et vulnera accepit exitialia, quod eodem commate traditur. At historiae series contrariatur, in prima, quam saepius excitauimus, belli expeditione ab Hafaële suscepta, eo esse deuentum, vt manus conferuerint Iudaei cum Syris. Stabilis proinde nostra est sententia, in ultimo hoc armorum strepitu regem Ioasum hoc lethali vulnere esse adfectum. Concinit *quartum* argumentum, quod nobis eadem tradit historia, praedam ad regem in urbem Damascenam esse missam, quod documento est longe firmissimo, ipsum Hafaëlem huius praelii antesignanum non fuisse, sed rem gerendam suis belli praefectis demandasse, qui immani crudelitate in Iudaeos, praelio deuictos, prorsusque prostratos, fauerunt. Certum autem est, Hafaëlem in priori belli apparatu et expeditione agmen duxisse, quod in vado est. Qua in commentatione testes habeo: AVGVSTIN. CALMETVM,^{o)} LVD. EL. du PINIVM,^{p)} ARTH. BEDFORDIVM^{q)} et IAC. SALIANVM.^{r)} Sicco vero pede hoc momentum in historia Ioasi et Hafaëlis facis illustre praerierunt. IO. CLERICVS,^{s)} NATALIS ALEXANDER,^{t)} AVGVST. TORNIELLVS^{v)} et MARTINO de St. PHILIPPO^{x)} aliique non obesae naris historici, qui in prima tantum inuasionem acquiescunt. Opinioni meae vindicem habeo IOANNEM MEYERVM,^{y)} qui haec tradit: *Mibi duo diuersa praelia fuisse videntur. In libro Regum primum commemoratur; Tunc ascendebat, etc. i. e. tunc, quum in oculis Domini facerent malum, ascendit Chazaëi Gathum, quam Dauid acceperat*

o) Vid. Opp. Tom. II. ad h. Paralipom. I. p. 650. Conf. Histoire universelle, Tom. I, Livr. VI, p. 486. seq. Dictionnaire historique sur la Bible, Tom. II, voi Hafaël, p. 547. seq.

p) Vid. Histoire ecclesiastique, Tom. I, p. 332.

q) Vid. l. c. Book VI, Chap. II, §. 83, p. 642.

r) Vid. l. c. §. III, p. 158. 159.

s) Vid. Commentar. ad II Ephemerid. Cap. XXIV, v. 23, p. 613.

t) Vid. Histor. ecclesiast. V. Test. Tom II, Cap I, art. IV, p. 112. seq.

v) Vid. Tom. II. Annal. sacr. ad ann. 3157, p. 61.

x) Vid. l. c. Tom. III, vie Joas, p. 32. seq.

y) Vid. Annotationes in Seder olam, Cap. XVIII, p. 940.

perat a Philistinis; et conuertebat Chazaël faciem suam, vt ascenderet contra Hierosolymam. Iehoachas igitur, sibi ab eo metuens, accepit omnia sacra etc. eaque misit ad Chazaëlem, et discessit ab ea. In reuolutione anni, ex quo hoc bellum fuit, occiderunt Zachariam in atrio domus Domini, ex praecepto regis, 2 Chron. XXIV, 21. Post illud erat bellum alterum ibidem in Chronicis commemoratum. Ad hoc secundum praelium Chazaël non videtur ascendisse, sed eius copiae, numero paucae ascenderunt Hierosolymam; coram quibus filii Iebudae ceciderunt. Tunc perdiderunt omnes principes populi, et totam eorum praedam miserunt ad regem Damasci. Tunc Ioaschum in praelio percusserunt, vbi in moris grauissimis est relictus. Obiici quidem posset, in hoc librorum Regum et Paralipomenon dissidio forte auctoritatem scripturae sacrae venire in discrimen; sed hoc diuortium tantum non est, vt periculum diuinis veteris Testamenti libris imminet. Etenim quis demum sit librorum Chronicorum auctor conditorque, certum est, illum alium, quam auctorem librorum Regum, in conscribenda historia, ob oculos habuisse scopum, et res ex annalibus et actis publicis prolixius gestas tradidisse, quod vel inde colligitur, dum caedes Zachariae illata, singulare sane argumentum, in libris Regum praeteritur. Salua itaque manet horum librorum auctoritas, quam S. V. IOANNES GOTTLIEB CARPZOVIVS,²⁾ MICHAEL WALTHERVS,^{a)} et DV PINIVS,^{b)} multis, iisque grauissimis, stabiliuerunt argumentis. Reliqua, quae ad historiam Hafaëlis et Ioasi spectant, rei capita persequuntur laudati auctores: IACOB SALIANVS,^{c)} FRID. SPANHEMIVS,^{d)} et ARTHVR. BEDFORDVS.^{e)} Sufficere haec possunt instituto nostro, quo res ab Hafaële gestas in compendio tradere placuit.

§. XVI.

- 2) Vid. Introduct. in libr. biblic. Ver. Testamenti, Part. I, Cap. XVI, de libro Chronicorum, p. 270 seq.
 a) Vid. Officina Biblica, de Libr. Paralipom. p. 415. sequ.
 b) Vid. Dissertat. preliminaire sur la Bible, liv. I, cap. III. §. V, p. 81. seqq.
 c) Vid. I. c. ad ann. 3187, p. 159. seq.
 d) Vid. Opp. Tom. I, Hystor. Ecclesiastic. Epoch. VI, Hystor. Reg. Iudae et Israëlis, §. VIII, p. 379.
 e) Vid. I. c. §. 82, p. 641. seq.

§. XVI.

Reliquum est, vt modum, quo vsus est Deus in hac reuelatione Elisæo facta, enixius diluamus. Varios fuisse quondam reuelationis diuinæ modos, bene asserit Paulus, Hebr. I, 2. Distinguitur illa reuelatio olim facta, si modum species, in immediatam et mediatam. Immediata est, quæ a solo Deo, nulla intercedente persona, aut symbolo externo adhibito, Prophetis et Apostolis contigit. Ita nimirum Deus cum Protoplastis, Patriarchis et Mose, per internam reuelationem locutus est, et nullis vsus est Spiritus Sancti signis et symbolis; quod sanctissimus Dauides de se adfirmat: **יהוה דבר בי** Spiritus Iehouach in me locutus est, 2 Sam. XXIII, 2. Mediatam dicitur illa, quando interuentu sensuum et signorum externorum Deus sua arcana Prophetis et Apostolis manifestauit. Et hæc mediata reuelatio varios modos suo ambitu complectitur, potissimum autem somnia, visiones, auditum et ecstasim. Quos modos, si recta tecum reputes via, videbis hanc rerum futurarum faciem Elisæo per ecstasim contigisse, quod hæc verba haud obscure innuunt: **ויעמר את פניו ויש - ער - בש**. *Et stetit cum eo, et conturbatus est usque ad suffusionem vultus. v. 11.* Ea enim mentis et sensuum perturbatio in ecstasi plerumque contigit, vt homines extra statum naturalem positi, res sublimiores vel intellectui, vel etiam sensibus externis obuias, defixa mentis acie contemplantur. Illa igitur ipsa ecstasis, quæ nec naturalis, nec ficta, sed vere diuina fuit, talem inuoluit actum, quo Spiritus Sanctus totam Prophetæ mentem inuadens et replens, eamque a corporis commercio ad tempus abstractam, meditationibus rerum diuinarum, earumque occultarum, intentam fecit. Coniuncta vero fuit cum hac ecstasi, seu abstractione, mentis a corpore, ipsa reuelatio, quæ per repræsentationem aliquam, vel intellectualem, vel symbolicam, vel in ipso ecstasis actu sensualiter facta, vel ipsum infecuta est; quod Danieli, Petro, Ioanni, nec non Elisæo, accidisse arbitramur Dan. X, 8. 9. Act. X, 9, 10, 11. et Apocal. I, v. 17. De qua ecstasi fusius legi potest HERMANNVS WITSIVS f). Poterat igitur Elisæus, hoc afflatu et reuelatione dignatus, Hafaëli serena fronte opponere: noui, **ידעתי**, v. 12. Quæ vox **ידע** hoc in efflatu de tali noticia sumitur, qua species rei in cognoscente, vel sensu, vel intellectu producit. Vtrumque significatum hæc vox **ידע** quantum ex Genes. XIX, 33, 35, et Leuit. V, 3.

et

f) Vid. Miscell. Sacr. Lib. I, Cap. IV, de Ecstasi, p. 19. seq.

et 4, 2 Sam. II, 26, colligimus, commode sustinet. Id equidem non diiudico, vtrum solo intellectu, an sensibus externis totum, rerum ab Hafaële gerendarum, viderit negotium. Credibile est, in hac ipsa ecstasi seralem hanc, quae Israëlitis ab Hafaële imminabat, sortem, in imagine esse ostensam, et triste illud stragis, caedis, et incendii spectaculum Elifaeo sese, veluti in speculo, obrulisse, qua in sententia CASP. SANCTIO ^{g)} lubens suffragium addo. Copiosa et distincta omnium facinorum et malorum, Iudaeis inferendorum, enumeratio, me in eam inducit opinionem, vt statuam, Elifaeo idem, quod deinceps accidit Ezechieli agrum ossibus inspersum videnti, Cap. XXXVII, vtu euenisse, et tristissimam Iudaeorum cladem, his suis quasi oculis, praeuidisse. Ex hac ipsa reuelatione, cuius particeps sanctus erat Elifaeus, profluxit ipsius vaticinium, de rebus ab Hafaële gerendis supra allatum, quod documento est omnium certissimo, hanc reuelationem diuinæ inspirationis esse testem. Id saltem sub calce huius capituli monere licebit, varias tricas nugasque fouere Rabbinos circa hanc vocem רַי a qua verbum רַיְעַנִי hariolus, sciolus, rerum futurarum diuinatorem, descendit. Somniant, hos futurorum interpretes et debuccinatores ossiculum cuiusdam auis, quae Iiddoah רַיְעַנִי appellaretur, ori suo imponere, et in statum praeternaturalem et extra se positos, tacente ore, oracula extrudere, de quibus apinis Maimonides, in Hilchoth, Cap. VI, §. 2, 3, Aharbenel ad Iesaiæ Cap. VIII, et Michlal Iophi, ad Leuit. Cap. XX, 27, agunt; hoc saltem discrimine, vt alii auem, alii bestiolam, quae רַיְעַנִי appellatur, esse statuam, quod non praeterit IOANNES BUXTORFFIUS ^{h)} Extitisse apud gentiles, eorumque hariolos et fatidicos, auem, quae ipsis dicitur Ἰνυγ, quam Grammatici Graeci σεισπορυγίδα et κινκιδιον, Latini vero motacillam, torquillam, nec non batticaudam nominare solent, testes sunt: CLAVDIUS SALMASIUS ⁱ⁾ IOANNES POTTERVS, ^{k)} et IOANNES SCHERFFERVS, ^{l)} quorum commentationes huic Rabbino- rum figmento lucem adferunt. Manum autem ab hoc argumento retraho, ne tricas Rabbino-
norum

g) Vid. l. c. p. 1442. seq.

h) Vid. Lexicon. Hebr. Rabbinic. ad h. v. p. 937.

i) Vid. Exercitat. Plinian. in Cæii Iulii Solini Polyhistor. Tom. II, Cap. XLV, p. 662.

k) Vid. Archaeolog. Graec. Tom. II, Lib. IV, Cap. X, p. 249.

l) Vid. Graenii Thesaur. Antiquitt. Roman. Tom. XII, in synagmate de Antiquorum Torquibus, Cap. I, p. 911.

norum indulgere, et vati sacro, qui nullis vsus est fidiculis, nulloque fatidicorum officulo, in vaticiniis proferendis, labem asferre videar.

§. XVII.

Palmaris nunc circumstantiis, quae ad effata nostra pertinent, breuiter expensis, ad nostrum, quod nobis proposuimus, recto pede progredimur institutum, demonstraturi, has profusas Elifaei lacrimas diuinæ reuelationis et inspirationis fuisse indices. Quo in explicatione Scripturae Sacrae rite nostra defungamur prouincia, omnia, et leuissimi quoque primo obtutu ponderis momenta, in quouis oraculo sacro expicari, et gestus dicentis agentisue explorare debemus, quod rei hermeneuticae conditores, IO. IACOB RAMBACHIVS, ^{m)} et GVIL. CHRIST. IVST. CHRYSANDER, ⁿ⁾ eleganter exposuerunt. Etenim diuinus ille, quo impulsus dixerunt et scripserunt Prophetae et Apostoli, Spiritus, neque sustulit, neque mutauit horum virorum sanctiorum naturam, et animi indolem, sed sanctificauit, et omnes affectus carnales adeo temperauit, vt facile se causa impulsua sublimior in ipsorum affectibus, quibus vsi sunt in suis vaticiniis, vel ore, vel calamo prolatis, proderet. Vbi igitur signum aliquod in his viris diuinis occurrit insolens, et pro rei circumstantia insuetum, ibi nulla est dubitatio, subesse aliquem diuiniorem affectum, qui hoc signo externo in publicum prorupit spectaculum. Id enim a fide et integritate horum Prophetarum maxime est alienum, alia simulare, alia vero dissimulare, et adfectus more parasitorum, aut minorum formare, vt speciem modo doloris et tristitiae, modo laetitiae et gaudii, modo feruoris et iracundiae, modo denique admirationis et stuporis, prae se ferant, et aliis fucum faciant, suaque oracula gypsatissimis manibus quasi tradant. Verum est mortalium adfectus, per naturam suam varios in corpore humano producere motus ac gestus; quod nullus, qui aliquid humani vnquam passus est, inficias ibit. Anima enim nostra argumento vel tristi, vel laetò occupata, in vultu et corporis situ, et eiusdem gestu, statim efficiet signa externa, vel tristitiae, vel laetitiae indices. Quid? quod Prophetas, et reliquos voluntatis diuinæ interpretes fuisse *ἐμμοιραδεῖς*, homines, iisdem, quibus nos afficimur, affectibus et animi motibus obnoxios, certum est. Ecquis igitur vellet adferere, hos

m) Vid. Hermeneut. sacr. Lib. II, Cap. III, p. 122.

n) Vid. Exercitat. Academic. de repraesentatione actionis, h. e. pronuntiationis ac gestus, tanquam subsidio hermeneutico, §. I, p. 1. seq.

hos sanctos Dei legatos sine adfectu, veluti truncos et lapides, dixisse et scripserisse? Quo maior vero et vehementior diuinus, qui ipsis contigit, afflatus, quo ardentior quoque ipsorum animi indoles, tanto illustriores quoque fuerunt ipsorum in docendo et scribendo animi motus, quod argumentum ex instituto persecuti sunt: IO. CONRAD. DANNHAEVERVS, ^{o)} FRIDERICVS QVIRINVS GREGORIUS, ^{p)} nec non LAMIVS. ^{q)}

§. XVIII.

Nollem tamen hanc motuum et adfectuum moderationem ita intelligere, quod diuini scriptores se passiuè, veluti instrumenta adfectuum expertia, habuerint, quo in argumento ATHENAGORAE, ^{v)} excellentissimi quondam Christianorum ad Imperatores Marc. Aurelium Antoninum, et L. Aurelium Commodum, legati, verba de hac inspiratione prolata, cum grano salis sunt recipienda. En illa ATHENAGORAE ^{s)} verba: Προφήται κατ' ἑκαστην τῶν ἐν αὐτοῖς λογισμῶν κινήσαντος ἀντὶς τῆ θεῆς πνεύματος, ἀ ἐνηργεῖντο ἐξεφώνησαν· συγχερησαμένους τῆ πνεύματος, ὡς εἰς ἡ ἀληθῆς, ἀλλὸν ἐμπνεῦσαι. *Prophetae, extra se suasque cogitationes positi, diuini spiritus impulsu, quicquid ille in ipsis efficiebat, eloquebantur; quum Spiritus eius, seu organis vteretur, ut tibiis ad instandum uti solet tibicen.* Verum est, sacros Prophetas et viros diuino afflatu repletos fuisse Spiritus sancti instrumenta; attamen non omnes humanos exuerunt adfectus, neque in lapides sunt mutati, quod ipsa historiae sacrae documenta satis luculenter tradunt. Satis concinne de hac inspiratione virorum sanctorum scribit HERMANNVS WITSIUS ^{t)} *Fuerunt quidem Apostoli instrumenta Spiritus Sancti, sed rationalia, suo enim intellectu, iudicio et sermone utebantur, ita tamen, ut in eorum omnium usu dirigerentur a Spiritu Sancto. Qui non adimebat ratiocinandi facultatem, quam natura concesserat; sed eam, coelesti lumine collu-*

o) Vid. Hermeneut. Sacr. p. 347.

p) Vid. Dissertat. de Temperamentis Scriptor. N. Test. eiusque doctrinae usu.

q) Vid. de Ingeniis Apostolor.

r) Vid. Cel. Christ. Nicol. Kochii Commentat. de Legation. Ecclesiastic. Vet. Christianor. cum praefat. S. V. Io. Georg. Walchii, Sect. II, §. III, p. 45. edit. Ienae, M DCC XLVII.

s) Vid. Ei. Apologia, s. Legatio pro Christianis, p. 286. In operib. Iustini Martyris, aliorumque Apogetar. edit. Benedict.

t) Vid. Miscellan. sacr. Lib. I, Cap. XXII, §. 19, p. 337.

collustratam, et circa ponderosam hanc quaestionem meditationibus suis occupatam, arcana sua virtute, ita in iudicando gubernabat, ut, quod ipsis videbatur, re vera dictamen Spiritus Sancti esset.

§. XVIII.

Insolens haec Prophetarum sacrorum gestuum in vaticiniis suis et extrudendis, et confirmandis, consuetudo, qua animos mortalium numerum in modum exacuerunt, stimularuntque, ad gentilium deinceps oracula et sacrificulos abiit, qui, quo tanto magis hominum animos fleterent demulcerentque, et suis oraculis diuinam aliquam, si dicere fas est, conciliarent auctoritatem, inusitatum corporis gestuumque externorum praeberunt plerumque spectaculum, et homines obesae naris his fiduculis et subdolis artibus summam deduxerunt in mentis admirationem. Nolo iam cum ANTONIO DALLAEO ^{v)} et S. V. CHRIST. AVG. HEVMANNO ^{x)} ad concertationem descendere, et has insolentes et miras agitationes, quas in gentilium oraculis obseruamus, tantum ad sacrificulorum fraudes et fallacias referre, si quidem nullus dubito, quin maligni spiritus hic quoque intercesserit opera. Quicquid huius rei sit, id saltem in vado est, gentilium simulacra in oraculis effutiendis, ut diabolus Prophetarum et Apostolorum eluderet inspirationem vere diuinam, motus, gestus, et agitationes prodigiosas, obscenas, et propudiosas, plerumque edidisse. Quo ipso spectaculo, in admirationem et stuporem abrepti sunt homines plebeii et veruecini, rati, aliquid mali hac corporis agitatione, lacrimarum profusione, aut eiulatu, portendi. Ast acutioris ingenii inter gentiles viri, has sacrificulorum cum deorum dearumque simulacris gesticulationes praestigiasque irriserunt, nec non exploserunt, e quorum censu est LVCIANVS, ^{y)} de Pythiae furore commemorans: Τί ποτε ἐρεῖς, ὦ τεκνον; ὡς τα γε πρὸ τῆ χειρῶν, τὰντα ἦδη φοβερά; ἢ χεῖρα τετραμμένη, οἱ ὀφθαλμοὶ περιφερεῖς, κόμην ἀνασοβριμένη, κίνημα κορυβαντώδες, ἢ ἔλως, κατόχιμα πάντα, ἢ Φρυγιάδι, ἢ μύσικα. *Quid tandem dicis, fili? Quam vero, quae oraculi praedictionem antecedunt, quae plena terroris sunt? Nempe color pallore*

v) Vid. Dissertat. de origine et progressu idololatriae et superstitionis, et prophetae falsae, Part. II, Cap. I, p. 227.

x) Vid. Dissertat. de miraculis Vespasiani Imperator. §. IV, V. p. 6. sequen. 1702.

y) Vid. Opp. Tom. III, in Ioue Tragedo, p. m. 445.

pallore immutatus, oculi hinc inde mobiles, comarum semet erigentium horror, motus corporis furore incertus, ac omnino omnia numinis praesentiam testantia, et mysteriis plena sunt omnia. Illae ipsae, Pythiae fatidicarumque mulierum, agitationes eum in finem sunt adhibitae, vt plebi opinionem mysteriorum, et persuasionem diuinæ inspirationis, ingererent, et cultum ipsum his spectaculis redderent illustriorem. Quin et callidi et spurci horum oraculorum ministri, quos appellamus: sacrificulos, iisdem motibus et gestibus corporis furiosis et rabidis, in cultu suo superstitioso peragendo, sunt vsi, vt credula mortalium fex, hos homines diuino afflatu percussos, et fulmine quasi coelesti percitos esse, crederet. Lege, fodes, LVCIANI ²⁾ de his sacrificulorum imposturis et spectaculis verba:

- - - Bacchatur demens aliena per antrum
Colla ferens, vittasque Dei, Phoebeaque ferta.
Erectis discussâ comis, per inania templi,
Ancipiti ceruice rotat, spargitque vaganti
Obstantes tripodes, magnoque exactuat igne,
Iratum te, Phoebe, ferens, - - -

Eiusdem furfuris sunt, quae de harum mystarum vaga et fatidica inspiratione refert VIRGILIUS, ³⁾ decantando:

Ast Phoebi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Execussisse Deum; tanto magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingitque premo.

§. XX.

Quanto vero illustrior nobis est haec oraculorum et fatidicorum fraus, qua totum propemodum effascinarunt orbem; tanto maior nostra est admiratio, Romanam ecclesiam, discussis iamiam superstitionis tenebris, eandem imitari fraudes, e ciuitate Christiana dudum eliminatas. Eadem fide et auctoritate, qua olim gentiles suis deorum simulacris aliquid diuini et prodigiosi vindicarunt, iamiam Romanenses reliquiarum et imaginum prodigia et motus vrgent, vt diuinæ virtutis, vel saltem afflatus et motus, has imagines esse participes, asserant. Plena sunt

2) Vid. Pharfal. Lib. V, p. m. 121.

3) Vid. Aeneid. Lib. VI, v. 77. sequ.

sunt gentilium de his prodigiis scripta. CICERO^{b)} ante Leuſtricam pugnam, Lacedaemoniis exitialem, Herculis ſimulacrum ſudorem exaſtuaffe tradit. Idem infaſtum futuri exitii portentum accidiffe Thebanis, teſtis eſt DIODORVS SICVLVS;^{c)} vt PLVTARCHVM,^{d)} LIVIUM,^{e)} et FLORVM,^{f)} alioſque horum commentorum ſcriptores, praeteream. Eaſdem fraudes nunc in Romana eccleſia eſſe obuias, exiguo, vel nullo eget teſtimonio, ſi ſaltem vateulum, ſanguine ficticio Chriſti reſertum, quondam apud Haleſios reconditum, ex GILBERTO BVRNETO^{g)} fluxum ſanguinis ſancti Ianuarii, ex IOANNE MABILLONIO,^{h)} et cruceſ affabre, ad decipiendos homines, factas, apud Albatos, ex HENRICO SPONDANO,ⁱ⁾ didiceris. Vnicum ſaltem rei demonſtrandae documentum mihi incidit in mentem, quod noſtris piorum vatvm lacrimis reſpondere videtur. Proſtat Romae facellum,^{k)} quod appellatur Mariae Lacrimoſae, quia, ob iurgia quorundam hominum, et animi, qua alter vſus eſt, duritiem, lacrimae ex imagine Mariae, parieti infixae, profluxiſſe feruntur. Quod miraculum, ſeu potius prodigium, tantum inter ſuperſtitioſos homines excitauit ſuporem, vt templum Mariae lacrimoſae exſtruerent, et ſocietatem nouam in Mariae lacrimoſae honorem et cultum inirent. Quid igitur haec imago Mariae lacrimas effudentis aliud eſt, quam inſtrumentum, quo Romanenſes fictam aliquam diuinitatis notam comminiſcunt? Aſt maximum, meo quidem iudicio, inter haſ ſanctiorum vatvm, et imaginis Mariae, reliquiarumque imaguncularum, lacrimas intercedit diſcrimen; quia illae graui Spiritus Sancti impulſu, hae vero ſacrificulorum artificio et dolo, excitatae promanant. Nemo quoque ſagacioris ingenii animum inducet, vt credat, imagines, ſtatuas, et reliquias, vitae, affectuum, et naturalis humoris, rerumque omnium, tam fauſtarum, quam infauſtarum,

exper-

b) Vid. Lib. I, de Diuinat. p. m. 175.

c) Vid. Lib. XVII, p. m. 383.

d) Vid. Opp. Tom. II, in vita Alexandri, p. 671.

e) Vid. Lib. XXII, Cap. I, p. 220.

f) Vid. Lib. II, Cap. VIII, p. m. 544, in Hiſtor. ſcriptor. Latinor.

g) Vid. Hiſtoire de la Reformat. en Angleterre, Tom. II, p. 168.

h) Vid. Muſ. Italic. Tom. I, Part. I, p. 106. Conf. b. Gortl. Wernsdorffii Diſſertat. de ſanguinis St. Ianuarii fluxu miraculoſo, et inde apud Neapolitanos oriundo cultu. Witteberg. 1710.

i) Vid. Annal. Baronian. Eccleſ. Continuat. Tom. I, ad ann. MCCCXCIX. pag. 671.

k) Vid. Roma noua, Cap. V et VI, p. 280.

expertes, lacrimas emittere posse. Parum itaque abest, quin de hoc lacrimarum fluxu illud, quod CICERO¹⁾ de prodigiis gentilium adferuit, cum veritatis firmamento adfirmem: *Sanguinem pluisse, senatui nunciatum est, et Deorum simulacra sudasse: Num censēs, his nuntiis Thaletem, aut Anaxagoram, aut quempiam Physicorum, crediturum fuisse? Nec enim sanguis, nec sudor, nisi in corpore est.*

§. XXI.

Nec intra Romanae ecclesiae pmoeria se continuit haec ficitia inspirationis ratio, sed et extra illius limites vagata est, et plurimas regiones occupavit. Extiterunt enim in Anglia, Gallia, Belgio, et aliis terrarum tractibus, homines, quos inspiratos compellare solemus, insolentibus corporis gestibus conspicuos, quorum fata et artes, vt fufius recenscam, ab instituto alienum est; sed defuncti sunt hac opera: GUILJELM PENNIVS,^{m)} IO. HENRIC. OTTIVS,ⁿ⁾ GVIL. PENNIVS,^{o)} ROBERTVS BARCLAIVS,^{p)} SAMVEL TVRRETINVS,^{q)} nec minus S. V. IO. GEORG. WALCHIVS,^{r)} et alii non lentii nominis viri. Quid mirum, hos inspiratos, ex hoc vario et insolenti corporis et gestuum motu, nomina Tremulorum, Conuulsionario- rumque esse sortitos. Modo enim in lacrimas, modo in singultus, modo in suspiria, modo in oculorum et manuum distractiones, modo in somnia, modo denique in risus, proruperunt, vt, cum stupore et admiratione, aliis praebent spectaculum horrendum et deforme. Etenim medios hos inter corporis motus, et gestus, se inspirationis fieri participes, dicere non erubuerunt. Sed quam leuis haec gesticulatio verae inspirationis sit nota, horum homuncionum deliramenta satis euidenter demonstrarunt.

§. XXII.

Mittimus autem has imposturas, et ementitae inspirationis signa, et ad graue illud, maximeque palmarium in nostra commentatione, argumen-

1) Vid. de Diuinar. Lib. II, p. 208.

m) Vid Primitive Christianity Revived in The Faith and Practice of the People callad Quakers, Lond. 1699.

n) Vid. Annales Anabaptistici s. Historia de Anabaptistarum origine, progressu, etc. Basil. 1672 Conf. Histoire des Anabaptistes, a Paris. 1695.

o) Vid. Histor. Quakerorum, 1742.

p) Vid. Apologiae Theologiae inter Quakeros, 1741.

q) Preservatif contre le Fanatisme, Genev. 1723.

r) Vid. Introduction. in Controuers. Rel. extra Eccles. Lutheran. Part. I, p. 583. seq. et Part. IV, p. 645. seq.

gumentum transimus, demonstraturi curatius, hos inuitatos apud veteres Prophetas motus et gestus, non fuisse fictitios, sed a motu Spiritus Sancti, eiusque inspiratione, ortos. Quod si enim reuelationem et inspirationem sustuleris, omnis omnino cadet sacrae scripturae, tam Veteris, quam Noui Testamenti, diuinitas, quod egregie docet MARTINVS, ^{s)} haud incelebris quondam apud Vltraiectinos ecclesiae minister. Inspiratio enim et reuelatio arctissimo inter sese iunctae sunt vinculo. Si enim inspiratio diuina periclitatur, ipsa reuelatio in discrimen venit, et omnia illa arcana et mysteria, quae reuelatio tradit, vel ab humano ingenio, vel impostura et fraude hominum sagacissimorum, prolata et excogitata esse dixeris. Multum igitur interest, vt hoc reuelationis et inspirationis principium in tuto collocetur, atque religioni, quam colimus, Christianae sua auctoritas referuetur. Reuelatio, si hanc vocem in sensu latiori sumas, inspirationem in ambitu quidem suo complectitur; sed limitibus paulo arctioribus circumscripta, tantum pro manifestatione rerum, quae profus ignotae et absconditae essent nisi Deus, pro sua benignitate eas ad notitiam nostram produxisset, plerumque vsurpatur. Inspiratio vero rerum, nec non verborum suggestionem, indicat, quae scriptoribus, diuina luce collustratis, oppido erat necessaria, vt res et verba ab ipsis tradita extra omne erroris periculum ponerentur. Ea igitur, quae reuelatio proponit, eo potissimum nomine et veritatis firmitate nituntur, quia diuinitus sunt inspirata, quod excellenter confirmat sanctissimus Petrus: *Hoc primum cognoscentes, quod omnis propheta scripturae propria interpretatione non sit. Non enim voluntate hominis allata est aliquando propheta, sed a Spiritu Sancto acti locuti sunt sancti Dei homines.* 2 Petr. I, 20, 21. Ex hoc momento apparet, reuelationem quidem nexu fororio cum inspiratione esse coniunctam; ita tamen comparatam, vt inspiratio altioris omnino sit indaginis, et virum aliquem Θεόπνευστον, qui inspiratione rerum et verborum vsus sit, potissimum indicet. Etenim existere potest reuelatio rerum sanctiorum, sine inspiratione et suggestione rerum et verborum. Reuelatio enim modum, et res diuinas manifestatas, in genere concernit; non autem ipsam inspirationem rerum et verborum; sed arcanorum per symbola, somnia, visiones, aut soliloquia, manifestationem. Abrahamus, Isaacus, Iacobus, alique primitivae ecclesiae proceres, reuelatione multis in rebus gauisi sunt sanctioribus, quum tamen inspirationem rerum et verbo-

s) Vid. Traité de la Religion Revelée, Part. I, Chap. III, p. 27.

verborum cum revelatione non haberent sociam. Inspiratio proinde simul involuit impulsum et aëlum, quo, per gratiosam Spiritus Sancti operationem suggesta sunt ea, quae erant vel dicenda, vel conscribenda. Hoc eminentiori significatu, se appellat Dauides virum inspiratione collustratum: *רוח ייזרה דבר בי ומלתו על לשוני*; *Spiritus Dei locutus est in me, et sermo eius fuit super lingua mea.* 2. Sam. XXIII, v. 2.

§. XXIII.

Revelationem diuinam de rebus sanctioribus, hominibus scitu et creditu necessariis, eiusque et possibilitatem, et necessitatem, tam validis rationibus stabilierunt: EDVARDVS STILLINGFLEETVS, ^{u)} DANIEL WITBIVS, ^{v)} IACOBVS VSSERIVS, ^{x)} MARTINVS, ^{y)} IAC. BERNHARDVS, ^{z)} IO. LENGIVS, ^{a)} ISAACVS IAQVELOTVS, ^{b)} THOM. BECCONSALLVS, ^{c)} PHILIPPVS MORNAVS, ^{d)} CLARCKIVS, ^{e)} LVC. MILBVRNIVS, ^{f)} et IOACH. BOESNIERVS; ^{g)} vt eorum argumenta, ab imperfectione luminis naturae, et conditione hominis, petita, repetere nolim. Duo vero in reuelatio-

- u) Vid. Origin. sacr. Lib. II, Cap. VI, § II. seq. p. 119, a Cambridge.
- v) Vid. A Discourse of the Necessity of the Christian Reuelation by Reason of the Corruptions of the Principles of natural Religion, Chap. II, p. 49. seq. §. I, a Lond.
- x) Vid. A Body of Divinity or, the sum and substance of Religion Christian, p. 4, seq. a Lond.
- y) Vid. Traité de la Religion Revelée Prem. Part. Chap. III, p. 19. seq.
- z) Vid. de l'Excellence de la Religion, Livre second. Chap. III, p. 117.
- a) Vid. Natural obligations to Believe the Principles of Religion and divine Revelation, Sermon XI, p. 332. seq. a London.
- b) Vid. Traité de la Verité et de l'Inspiration des Livres sacrées, Chap. V, p. 42. seq. a Rotterd.
- c) Vid. The Grounds, and Foundation of Natural Religion Discovrd. With An Introduction concerning the Necessity of Revealed Religion. §. 3, 4, a Lond.
- d) Vid. Veritas Relig. Christian. Cap. XX, p. 429.
- e) Vid. l'Existence et des Attributs de Dieu des Doyirs de la Religion Naturelle, et de la verité de la Religion Chretienne, Chap. XI, Proposit. VII, p. 251, Tom second.
- f) Vid. Mysteries in Religion Vindicated, §. III. That humane reason corrupted and convincens of a general necessity of religion, p. 25. seq. a London. 1692.
- g) Vid. Preservatif contre l'irreligion, au Demonstrations des Veritez de la Religion Chretienne, Liv. II, p. 101, a la Haye.

reuelatione, de qua agimus, diuina, non negligenda sunt: Possibilitas nimirum, et necessitas. Illis, qui omnia ad rationis limam ducere solent, omnem circa reuelationis possibilitatem adimit scrupulum, quem supra laudauimus, IACVVELOTVS, ^{h)} demonstrando, Deum, tanquam ens infinite intelligens, cum ente finite intelligente agere, et eidem plus vno modo suas, quibus coli et adorari cupit, rationes communicare posse. Cultus igitur ratio a reuelatione est expectanda, quae etiam ante lapsum in Paradiso locum habuit, dum Deus, praeepto de vitanda arbore vetita, Gen. II, 16, 17, summam, quam a primis mortalibus exigebat, obedientiam et obsequium in rebus credendis et agendis obseruandum, satis manifestauit.

§. XXIV.

Necessitatem reuelationis facili opera demonstrare possumus, si ea potissimum fidei nostrae capita, quorum ratio humana maxima ex parte expers est, accuratiori mentis indagine contemplerur. Dantur enim in fide, quam amplectimur, Christiana multae veritates, quae non, nisi ex reuelatione, patefcunt, quod prolixiori filij demonstrarunt: IACOB BERNHARDVS ⁱ⁾ PHILIPPVS MORNAEVVS, ^{k)} et MOSES AMYRALDVS. ^{l)} Antea vero, quam periculum in demonstranda reuelationis necessitate faciamus, praemittere haud otiosum est, communem fuisse et constantem plerarumque gentium opinionem, aliquam reuelationem humano generi aliquando affulsisse, quo in argumento suffragium Ciceronis ^{m)} omne punctum mihi ferre videtur, quod ita fluit: *Vetus opinio est, inquit, iam usque ab heroicis ducta temporibus, eaque et populi Romani, et omnium gentium, firmata consensu, versari quandam inter homines diuinationem, quam Graeci, μαντικὴν appellant, id est, praefensionem et scientiam rerum futurarum.* Et paulo post: ⁿ⁾ *Gentem quidem nullam video, neque tam humanam atque doctam, neque tam immanem, tamque barbaram, quae non significari futura,*

h) Vid. Traité etc. Chap. V, p. 43.

i) Vid. l. c. Liv. II, Chap. III, p. 113, seq.

k) Vid. l. c. Cap. XXV, p. 533.

l) Vid. 1° Elevation de la Foy, et de 1° Abaissement de la Raifon en la creance des mysteres de la Religion, Chap. II, p. 65, a Charenton.

m) Vid. de Diuinat. Lib. I, p. m. 178. Conf. de hac mortalium diuinatione: Peuceri libr. de Diuinationibus. Et Edonis Neuhufii Fatidica sacra, lib. III, cap. II, p. 76. seq.

n) Vid. l. c. p. 178.

natura, et a quibusdam intelligi, praedicique posse, censet. Duas autem cum TOB. PFANNERO, ^o) et HYGONE GROTIJO, ^p) ad acquirendam rerum sublimiorum cognitionem fuisse inter gentiles vias, statuimus; quarum altera est *ratio*, altera vero *reuelatio*, seu potius traditio: quia reuelatio, quae inter angustos Patriarcharum cancellos et circulos, a primis mundi incunabulis, se continuit, sed in propagatione et emigratione posterorum, mirum in modum auctorum, per oralem traditionem, ad varios abiit populos, ita, vt non omnis inter ipsos exspirarit reuelatio diuina, per traditionem conseruata. Proinde haud inepte arbitratur laudatus BECCONSALLVS, ^q) reuelationem per traditionem inter gentiles esse propagatam, nifus potissimum hocce oraculo Paulino: "Ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὸ νόμον ποιῇ, ἔτσι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς ἐστὶ νόμος. "Οἷτινες ἐνδέκνυνται τὸ ἔργον τῆ νόμου γραπτῶν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. *Quum enim gentes, legem non habentes, natura legem faciunt, cuiusmodi legem non habentes, sibi ipsi sunt lex. Illi testantur opus legis scriptum in cordibus ipsorum.* Rom. II, 14, 15. Rem nimirum ita expediuit BECCONSALLVS, Paulum, legem animis gentilium inscriptam, diuersam hic esse a lege particulari, genti Iudaicae datam, profiteri. Libere enim PHILIPPO MORNAEO, ^r) suffragium addo, verbum Dei reuelatum in populo Israëlitico fuisse diuini cultus regulam, quae gloria huic Abrahami femini priscis temporibus solum fuit relicta, vti diserte adfirmat Dauides, Ps. CXLVII, 19, 20. Habuisse itaque legem cordibus inscriptam gentiles, sed destitutos fuisse lege Iudaica reuelata, cuius praecepta et instituta omnino ignorarunt, certissimum est. Si itaque verba BECCONSALLI de Reuelatione Patriarchis facta, et ad posteros, per traditionem, deinceps propagata, interpreteris, tolerari poterit ipsius sententia; quoniam in aprico est, multas omnino veritates, diuinitus reuelatas, ad gentiles, per traditionem, commercia

o) Vid. System. Theol. Gentil. Purior. Cap. I, de duplici fonte Theolog. gentil. §. III, p. 7. seq.

p) Vid. Verit. Religion Christian. L. I, §. XXIV, p. 37. seq.

q) Vid. I. c. Chap. I, A Law of Nature antecedent to Revelation, p. I. seq.

r) Vid. I. c. Cap. XXIV, p. 501. seq.

cia cum Iudaeis, variasque emigrationes et deportationes, et lectionem tabularum apud Iudaeos sacrarum, abiisse, sed mihi successu temporis esse obscuratas, et fasciis, tenebris, apinisque inuolutas. Paucis. Omnis concertationis cardo in eo vertitur argumento, ut lumen a Deo mentibus humanis immissum, quod a Diuo Paulo, Rom. I, 19, appellatur diuina manifestatio, a reuelatione Dei scriptis tradita, accurate discernatur. Quid mirum, statores rectoresque rerum publicarum, homines, his reuelationibus, quarum opinio altas in ipsorum animis egerat radices, intentos, hac ipsa spe et perliuisione lactasse, et reuelationes deorum earumque, in formanda et bene gubernanda Republica, iactasse; quod manifeste de Numa Pompilio, Reipublicae Romanae conditore, ita tradit LIVIUS: ^{s)} *Deorum metum inuiciendum, ratus est, qui, cum descendere ad animos sine aliquo commento miraculi non posset, simulat, sibi cum Dea Egeria congressus nocturnos esse, eius se monita, quae acceptissima Diis essent, sacra instituire.* Mitto Lycurgi ^{t)} aliorumque reuelationes, temere affectatas, ut feros homines emollirent, eosdemque redderent obsequiosos, et ad religionem, quam formabant, procliues.

§. XXV.

Certi de reuelatione praecipuis temporibus facta, nunc demonstranda erit eiusdem necessitas. Dari veritates diuinas, naturae lumine cognoscibiles, tanto maiore animi confidentia profitemur, quanto illustrior est nostra de Deo, eius attributis, de homine, de mundo, de prouidentia, aliisque veritatibus, notitia, nobis omnino innata, et longa meditatione, et experientia, optima rerum magistra, comparata et acquisita. Ast tantis quoque infirmitatibus, anfractibus, et dubiis mens humana est obnoxia, ut CAECILIUS apud MINVCIVM FELICEM ^{v)} adfirmare non dubiter: *Omnia in rebus humanis sunt dubia, incerta, suspensa, magisque omnia verisimilia, quam vera.* Id equidem cum Caecilio adferere nollem; quia ratio, seu lumen naturae, veritates de Deo et rebus diuinis tradit, omni exceptione et dubitatione maiores, uti Paulus, Rom. I, 19, 20, 21, fusius exponit. Vitio tamen mor-

s) Vid. Lib. I, Cap. XIX.

t) Vid. Strabo, Libr. XVI, p. 762.

v) Vid. Octavius, pag. 4.

mortalium, intellectus inquam et voluntatis corruptione, factum est, ut pleraque Dei attributa a gentiliū magistris vel inepte explicata, vel plane negata sint; quod *SENECA* ^{x)} Epicuro his exprobrat verbis: *Tu denique, Epicure, Deum inermem facis, omnia illi tela, omnem detraxisti potentiam; et ne cuidam metuendus esset, proiecisti istum extra metum.* Reuelatio vero diuina hos periculosaē quaestiones nodos soluit, et omnes difficultates tollit, et nobis illas doctrinas, quas humana ratio vel prorsus ignorat, vel in dubio relinquit, excellenter proponit; quorum potissimum spectant doctrinae de Trinitate, de originali hominis macula, de satisfactione vicaria, eaque infinita et diuina, de statu hominis post mortem, de resurrectione, de nouissimis, aliisque fidei Christianae capitibus, quod *IOANNES IACQUELOTVS* ^{y)} vberius tradit. Extra dubium posita est religionis naturalis ad salutem aeternam assequendam imperfectio, firmisque a *GVIL. BAIERO* ^{z)} aduersus *CHAVVIGNVM* fundamentis stabilita. Qua posita, diuina reuelatio omnino aestimatur necessaria. Ea vero reuelatio, bene monente *HENRICO MORO*, ^{a)} diuina et vera est, quae attributis diuinis nullum infert damnum, periculum, aut naeuum.

§. XXVI.

Cum hac, de qua paulo prolixius egimus, reuelatione, intimo nexu coniuncta est inspiratio, quo nomine talem intelligimus actionem, seu impulsū Spiritus Sancti, quo sanctis Dei hominibus, nihil prorsus ex suo studio et arbitrio conferentibus, omnia, et singula, dicenda, et scribenda, quoad res et verba suggestit. Duo vero criteria in hac inspiratione diuina non negligenda sunt, quorum alterum est Θεοπνευ-

ματις,

x) Vid. de Benefic. Lib. IV, Cap. XIX.

y) Vid. Traité de la Verité et de l'Inspiration des Livres sacrez, Chap. V, p. 43.

z) Vid. Animaduersiones ad librum Petri Chauuini: de Religione Naturali.

a) Opp. Theologic. Dissert. de veris rationibus s. fundamentis certitudinis fidei in rebus religionis, p. 828, edit. Lond. Conf. Gerbarði de Vries Exercitationes rationales, Exercit. de officio Philosophi circa reuelata, p. 475. seq.

πείρα, alterum diuina vocatio. Si certi conuictique esse cupimus de veritate inspirationis diuinae, res ipsae inspiratae ad examen sunt reuocandae, vtrum ea, quae ex inspiratione prolata dicuntur, argumenta, cum sanctitate, bonitate, iustitia, et veritate Dei, conueniant, nec ne? Nemo ea diuinitus inspirata cum veritate dixerit, quae Deo eiusque perfectionibus sunt indigna. Hoc ex signo et lapide Lydio, robar ad confirmandam nostram sententiam, de vera oraculi nostri explanatione, accedit. Si enim obseruatio Grotii, aliorumque auctoritatem haberet, vacillaret Dei sanctitas, et eadem mendacio, facto, Deo prorsus indigno, commacularetur, quod dicta est turpe. Ex hac nota ulterius diiudicari potest, quam leues, futiles, et lubricae sint inspirationes, quas, veluti ampullas proiecit impostor ille omnium maximus Mahomedes. Nullo igitur modo ea inspiratio, in qua vel minimus error, vel aliquid in Dei attributa et perfectiones iniquum occurrit, se nobis probat, sed ad imposturas, fallacias, et deliramenta hominum est referenda. A sanctissimo Numine est alienum, auctorem esse hominibus mendaciorum, fallaciarum, et rerum prorsus obsoenarum, quorum propudiotorum argumentorum et monstrorum plena fuerunt gentilium oracula, et fictitiae inspirationis instrumenta, adeo quidem, vt verecundi et sagacis animi gentiles erubuerint, et suis etiam Diis fabulosis maculas aspersas esse dixerint. Quid autem, quaeso, in hac Elisaei reuelatione et inspiratione deprehendes in Deum iniurium? Quid maiestati, sanctitati, et iustitiae aduersum? Commendat se veritate, quam tristissimus satis confirmauit euentus. Stabili, ni fallor, innititur fundamento nostra sententia, illum vatem, qui certissime futura praenunciat, quibus et ipse euentus respondet, diuina omnino gaudere inspiratione et reuelatione. Elisaeus ea, quae Hafaël clanculum moliebatur, suo ex ingenio nec praenidere, nec certo futura praedicere poterat, attamen praevudit totam rerum ab Hafaële gerendarum seriem, praedixitque ea omnia, quae adhuc sub conditione futura erant, tanquam praesentia, et iam acta; inde de ipsius inspiratione et reuelatione tanto minus est dubitandum. Bene itaque EDWARDVS STILLINGFLEETVS ^{b)} euentum rerum antea praedictarum pro testimonio reuelationis falli nescio habet, quod quoque Elisaeo haud denegandum est. Et hoc ipso complemento rerum, multis saeculis a Prophetis et Apostolis praedictarum, scriptura sacra Veteris

b) Vid. l. c. p. 124.

teris et Noui Testamenti sua omnino suffulcitur auctoritate, plane diuina, quod ISAACVS IAQUELOTVS^{c)} excellenter confirmat. Quin et sapientissimus rerum humanarum arbiter hoc ipsum rerum futurarum vaticinium, eiusdemque complementum, tanti aestimat, vt illud inter notas veri prophetae ponat, demonstretque hoc ipso iudicio veros Dei vates, scilicet et ementitos sacrificulos gentilium multis post se relinquere parasangis. En Dei verba: *Adferre, gentes, litteram vestram, dicit Iehouah; adducite robora vestra, dicit rex Iacobi. Adducant et nuncient nobis, quae contingent; priora, quae fuerint illa, indicate, vt ponamus ad cor nostrum, et sciamus posteritatem eorum; aut ventura audire facite vos. Indicate signa in futurum, vt sciamus, quod Dii sitis; etiam bonum facite, aut malum facite, vt spectemus et videamus simul.* Ies. XLI, 21-23. Conferantur alia oracula: Ies. XLIII, 8, 9, 10, XLIV, 7, et passim obuia. Eadem est hominum, qui nostra aetate inspirationem iactant, ratio, vt parum absit, quin hos sano sensu laborare dixeris. Praeter enim quam, quod immediatam aliquam reuelationem, nec non inspirationem, prae se ferunt huius furfuris homines, ad tam absona, lepida et spurca quoque prolabantur instituta, quae cum diuina inspiratione et auctoritate valde pugnant. Maxima proinde inter veterum Prophetarum et Apostolorum, et nouorum nostrae aetatis Inspiratorum, differentia est constituenda, quod ROBERTVS SOUTHVS,^{d)} fat dextere demonstrat.

§. XXVII.

Alterum verae inspirationis criterium est diuina vocatio, qua Elias omnino fuit instructus. Solemne quoque fuit omnibus sanctis Veteris et Noui Testamenti viris, diuino afflatu collustratis, quod diuinitatem suam in fronte suorum vaticiniorum, et orationum, quas ad popu-

c) Vid. l. c. Chap. XVI. Demonstration de la Verité et de la Divinité des saintes lettres tirée des Prédications qui se lisent dans l'ancien Testament, p. 136. Conf. Five Lettres concerning the inspiration of the holy Scripture, p. 20. a Lond.

d) Vid. Sermons and Discourses, Vol. V, The second Sermon, in Rom. VIII, 14, p. 317. a London, 1727.

populum habuerunt et scripserunt, sanctarum, praemiserunt, vt suis oraculis diuinam conciliarent auctoritatem. Quae vocatio verorum Prophetarum diuina non raro signis et miraculis est confirmata, quod ex diuina Mosis, aliorumque virorum sanctiorum, legatione demonstratu haud difficile est. Caute tamen et prudenter vera signa et miracula a falsis sunt discernenda, accurateque dispiciendum, qua ratione signa et miracula ad confirmandam doctrinam puriorem, et vaticinia stabilienda, faciant, quas notas in hoc scrutinio bene tenendas prolixius exposuerunt: IO. CONRAD. DANNHAVERVS, ^{e)} SEBAST. NIEMANNVS, ^{f)} IO. STILLINGFLEETVS, ^{g)} et GVIL. FLEETWODVS ^{h)} quorum sententiae in hoc difficili negotio sunt consulendae.

§. XXVIII.

Verum tamen est, ad vocationis diuinae veritatem demonstrandam non simpliciter requiri signa et miracula; quia illa in dubiis saltem rebus, ad excutiendum hominibus praefactae frontis pudorem, sterroremque, in subsidium sunt adhibita. Nec ipsa, vel illustrissima, signa et miracula eam semper habent facultatem, et potestatem in animis hominum, vt verum, eumque diuinum, hominibus ingerant assensum. Nemo sane Prophetarum Veteris Testamenti excellentior exitit Christo, omnium, quotquot inclaruerunt, Vatvm principe et coryphaeo; attamen non omnes horum spectaculorum et miraculorum, permultorum et diuinorum, testes oculati illis moti sunt, vt diuinam ipsius ad mortales legationem admitterent, ipsique fidem adhiberent. Quodsi enim fides nostra in rebus credendis necessario miraculis esset nutrienda et confirmanda, concatenata miraculorum serie et circulo opus esset, nec vllus foret eorundem finis. Adde, non omnes, quibus tamen diuina ad munus sacrum obeundum vocatio et inspiratio

e) Vid. Dissertat. de miraculis ver. et fals. Disputat. Vol. I, Part. II. p. 718.

f) Vid. Dissertat. Theologic. de miraculis, vtrum ex illis doctrinae, vel ecclesiae Pontificiae, veritas probari possit? §. LV, et LVI, p. 32, Ien. 1710.

g) Vid. Origin. Ecclesiastic. Lib. II, Cap. X, §. VI, p. 236. seq.

h) Vid. Essay upon miracles, sec. disc. p. 169. seq.

inspiratio haud deneganda est, miracula fecisse, quod de pluribus Prophetis, Iesaja, Ieremia, Ezechiele, Daniele, et reliquis secundi ordinis Prophetis, in vado est. Satis est ad confirmandam illorum vocationem et inspirationem, illos locutos esse diuino afflatu incitatos, 2 Petr. I, 20. Quin et in aprico est, diuinam reuelationem venire in discrimen, si miraculorum demonstratio simpliciter esset necessaria: quia mortales diuina reuelatione nihilominus gauisi sunt, licet per duo priora millennaria, a Protoplastorum aetate vsque ad Moisi tempora, nulla conspicerent miracula. Non defuerunt illo perlongo temporis tractu praeae mortalium genti viri diuinitus inspirati; Henochus, Iudae epistol. v. 14, 15; Noachus, Hebr. XI, v. 7, 2 Petr. II, 5; Abrahamus et Iacobus; de quorum tamen miraculis altum in tabulis sacris est silentium. Exinde profluit, homines ad fidem esse deuinctos, si vel nulla accedant, ad eandem confirmandam et corroborandam, miracula. Demonstrasse mihi nunc videor ea, quae his pagellis, strictis tantum calamis, deducenda et eruenda videbantur.

PRAENOBILISSIMO AC DOCTISSIMO
DOMINO RESPONDENTI

Satis cognitam, perspectamque habeo
TVAM, VIR PRAENOBI-
LISSIME, eruditionem, cuius
publico hoc Specimine edere voluisti documentum.
Ex animi affectu TIBI gratulor ingenium
felix, et sanctioribus disciplinis percultum, et ex-
cellenter instructum; stadium insuper cursus Aca-
demici nunc per plures annos feliciter confectum,
et iis omnibus, quibus sacri muneris ministri ad-
ornati esse debent, adauctum subsidiis. Singula-
rem haec omnia de TE, VIR PRAENO-
BILISSIME, spem mihi faciunt, fore, ut ex-
pectationem meam superes, et exoptatissimos
iuxta ac uberrimos capias fructus, eosdemque Ec-
clesiae nostrae propediem feras. Vale. Dabam
Lipsiae die XV. Decembr. cIdo Idcc XLVII

Fd 29 79

ULB Halle

002 711 796

3

TA 70C

NO.

DISSERTATIO PHILOLOGICO - HISTORICA
DE
LACRIMIS
VATVM SACRORVM
INSPIRATIONIS DIVINAE TESTIBVS,

Ad Oraculum II. Reg. VIII, comm. 10, 11.

CVRATIVS ENVCLEANDVM,
IN AVDITORIO THEOLOGICO
DIE XV. DECEMBR. M DCC XXXXVII.

HABITA,
AVCTORE ET PRAESIDE
IOANNE RVDOLPHO KIESLINGIO
D. ET PROF. PVBL. ORDIN.
ET RESPONDENTE *a.*
M. CHRISTIAN. ERNEST. MEERHEIMIO
S. S. MINISTER. CANDIDAT.

L I P S I A E
EX OFFICINA LANGENHEIMAINA.